

Tvangsadopsjon av fosterbarn.

*Hva avgjør om tvangsadopsjon er til
barnets beste?*

Kandidatnummer: 195

Antall ord: 14913

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

9.12.2015

Innholdsfortegnelse.

1. Innledning.	s. 4
1.1. Adopsjon og tvangsadopsjon.	s. 4
1.2. Oppgavebeskrivelse.	s. 4
2. Aktuelle prinsipper og hensyn.	s. 5
2.1. Legalitetsprinsippet.	s. 6
2.2. Hensynet til barnets beste.	s. 6
2.3. Det biologiske prinsipp.	s. 7
2.4. Det mildeste inngreps prinsipp.	s. 7
3. Prosessuelle utgangspunkt.	s. 9
3.1. Partene i tvangsadopsjonssaken.	s. 9
3.2. Fylkesnemnda.	s. 10
3.2.1. Adopsjonsbevilling.	s. 10
3.3. Rettslig overprøving.	s. 11
4. Rettslige rammer før tvangsadopsjon.	s. 11
4.1. Omsorgsovertakelse.	s. 12
4.2. Fratakelse av foreldreansvar.	s. 13
4.3. Samsvar med EMK.	s. 14
5. Vilkår for tvangsadopsjon.	s. 15
5.1 Bokstav a.	s. 15
5.1.1. Beviskravet.	s. 16
5.1.2. Relasjonen til § 4-21.	s. 16
5.1.3. Varig manglende omsorgsevne.	s. 17
5.1.4. Varighetskriteriet.	s. 18
5.1.5. Risiko for alvorlige problemer ved tilbakeflytting.	s. 19
5.2. Bokstav b.	s. 20
5.2.1. Beviskravet ved vurderingen av barnets beste.	s. 21
5.2.2. Hva avgjør om tvangsadopsjon er til barnets beste?	s. 22
5.2.2.1 Tilknytning.	s. 22
5.2.2.1.1. Biologiske foreldre.	s. 22

5.2.2.1.2. Fosterforeldre.	s. 23
5.2.2.1.3. Søsken.	s. 25
5.2.2.2. Behov for stabilitet og tilhørighet.	s. 26
5.2.2.3. Lengden på fosterhjemsoppholdet.	s. 27
5.2.2.4. Barnets mening.	s. 27
5.2.2.5. Kulturelle, etniske, religiøse og språklige forhold.	s. 29
5.3. ”Sterke grunner.”	s. 31
5.4. Bokstav c.	s. 32
5.5. Bokstav d.	s. 33
6. Åpen adopsjon.	s. 34
6.1. Inngrepsterskelen ved åpen adopsjon.	s. 35
7. Avslutning.	s. 36
8. Kilder.	s. 38
8.1. Litteraturliste.	s. 38
8.2. For- og etterarbeider.	s. 39
8.2. Rettspraksis	s. 40
8.2.1. Høyesterettsavgjørelser.	s. 40
8.2.2. Avgjørelser fra EMD.	s. 40

1. Innledning.

1.1. Adopsjon og tvangsadopsjon.

Adopsjon er et endelig vedtak der barnets rettslige og faktiske bånd til sin biologiske familie brytes.¹ Det alminnelige utgangspunktet i norsk rett er at adopsjon kun kan finne sted dersom den eller de som har foreldreansvaret for barnet, samtykker.² I de fleste tilfeller er det barnets biologiske foreldre som har foreldreansvaret. Adopsjon basert på frivillighet er normalordningen.

Tvangsadopsjon er den frivillige adopsjonens motstykke; bortadopsjon uten samtykke fra barnets biologiske foreldre. For at kravet om samtykke fra innehaver(ene) av foreldreansvaret i lov nr. 8/1986 om adopsjon § 7 skal oppfylles, må foreldreansvaret tas fra foreldrene før adopsjonsprosessen kan settes i gang. I tillegg til tvangsadopsjon er det også, fra og med 2010, lovfestet adgang til åpen adopsjon³. Tvangsadopsjon og åpen adopsjon er nært knyttet opp mot hverandre og begge adopsjonsformene springer ut fra lov nr. 100/1992 om barneverntjenester § 4-20. Ved åpen adopsjon fastsettes det at besøkskontakt mellom barnet og dets biologiske foreldre skal fortsette i etterkant av tvangsadopsjonen. Barnets faktiske bånd til den biologiske familien vil altså, til en viss grad, opprettholdes ved åpen adopsjon.

I motsetning til barnevernlovens øvrige tiltak er ikke tvangsadopsjon ment å være midlertidig. Tvangsadopsjon er også lovens eneste tiltak som har et ugjenkallelig utfall.⁴ På grunn av vedtakets endelige karakter, klassifiseres gjerne tvangsadopsjon som barnevernlovens mest inngripende tiltak. Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker har kompetanse til å både frata foreldreansvar og samtykke til tvangsadopsjon. Dette er i tråd med de alminnelige vilkår i adopsjonsloven, om at den som innehar foreldreansvaret for et barn må samtykke til adopsjon. Tvangsadopsjon er et inngrep helt i ytterkanten av hva det offentlige kan utsette en familie for og det er dermed viktig at prosessen som helhet, så vel som de ulike stegene, er gjenstand for en ytterst nøyaktig og grundig saksbehandling.

1.2. Oppgavebeskrivelse.

Denne oppgavens tema er tvangsadopsjon. Åpen adopsjon er tett knyttet opp til tvangsadopsjon i både vurdering og virkning og har derfor også en naturlig plass. Grensene for det offentliges tvangsutøvelse er her sentral og det avgrenses mot frivillig adopsjon. I denne oppgaven vil jeg undersøke hva som må til for at fylkesnemnda skal samtykke til tvangsadopsjon og åpen adopsjon, og om praksis er

---

¹ Adopsjonsloven § 13.

² Adopsjonsloven § 7 1.ledd.

³ Barnevernloven § 4-20 a.

⁴ Rettskraftig adopsjon kan kun endres ved ny adopsjon.

forenlig med lovgivers intensjoner. Oppgavens sentrale punkt er hva som skal til for å konkludere med at tvangsadopsjon er til ”barnets beste.”⁵

Barnevern er en del av den spesielle forvaltningsretten og barnevernsretten som område er preget av konkrete, skjønsmessige vurderinger. Generelt sett anses derfor prejudikatsverdien til rettspraksis på dette rettsområdet som noe svakere enn på andre områder.⁶ Høyesterettspraksis er likevel en høyst relevant og selvfølgelig rettskildedefaktor, som vil spille en sentral rolle i denne oppgaven. Jeg vil kartlegge gjeldende rett og undersøke innholdet i vilkårene for tvangsadopsjon og åpen adopsjon etter barnevernloven § 4-20 og § 4-20 a. Jeg vil, i tillegg til rettspraksis, benytte meg av gjeldende lov, forarbeider og juridisk litteratur.

Før den dagsgjeldende barnevernlov ble vedtatt i 1992 var adgangen til å tvangsadoptere ulovfestet. Barnevernloven av 1953 hjemlet fratakelse av foreldreansvar i § 20. Bestemmelsen ble benyttet med adopsjonshensikt, da loven ikke hadde en direkte hjemmel for tvangsadopsjon. Bvl. § 4-20 er i stor grad basert på § 20 i 1953-loven. Adgangen til å adoptere bort et barn uten foreldrenes samtykke er, per definisjon domstolskapt, men rettstilstanden etter § 4-20 er den samme som etter 1953-lovens § 20.⁷ Rettspraksis pre barnevernloven av 1992 vil dermed også være av relevans for denne oppgaven.

Hensynet til barnets beste og det biologiske prinsipp, som begge er sentrale prinsipper i tvangsadopsjonsvurderingen, ble grunnlovsfestet i fjor.⁸ Dessuten er nummer fire og fem i rekken av høyesterettsdommer om tvangsadopsjon med hjemmel i den daggjeldende barnevernslov, avsagt i år.⁹ Lovfestingen av åpen adopsjon i 2010 har også tilføyd et forholdsvis nytt element til adopsjonsinstituttet og fra politisk hold er det uttrykt et ønske om økt bruk av tvangsadopsjon som barnevernstiltak.¹⁰ Disse elementene er, både samlet og hver for seg, med på å gi dette meget inngripende, men relativt sjeldent anvendte barnevernstiltaket, aktualitet.

2. Aktuelle prinsipper og hensyn.

Jeg vil i det etterfølgende presentere prinsipper og hensyn som er fremtredende i barnevernsretten generelt og tvangsadopsjonsvurderingen spesielt.

---

⁵ Barnevernloven § 4-20 3.ledd bokstav b.

⁶ Bendiksen (2008) s. 48.

⁷ Bendiksen (2007) s. 212.

⁸ Grl. § 104, 2. og 3.ledd.

⁹ Rt-2015-110 og s. 2041.

¹⁰ Ot.prp.nr.69 (2008-2009) s. 30-36.

2.1. Legalitetsprinsippet.

Legalitetsprinsippet er et prinsipp tuftet på konstitusjonell sedvane, som hindrer offentlig inngripen i borgernes rettssfære uten lovhjemmel. Prinsippet har en sentral posisjon i norsk rett som overordnet rettsregel og omtales gjerne som lovkravet. Konsekvensen av prinsippet er at ethvert inngrep fra offentlig myndighet i en privat borgers rettsstilling krever hjemmel i formell lov, så fremt det ikke foreligger annet kompetansegrunnlag for inngripenen. I forvaltningsretten er legalitetsprinsippet et argument mot utvidende tolkning av tvangshjemler. Det foreligger en generell lovhjemmel for tvangsadopsjon, men hjemmelens klarhet må veies opp mot barnets beste. At tvangsadopsjon er til det konkrete barnets beste, er dermed en betingelse for at det i det hele tatt foreligger hjemmel for inngrepet.

Tvangsadopsjonens særdeles inngripende karakter, tilsier at denne oppgavens tema befinner seg i kjernen av legalitetsprinsippet.

2.2. Hensynet til barnets beste.

Når det skal fattes vedtak som angår barn, er det den klare hovedregel i barnevernretten at hensynet til barnets beste skal vektlegges jfr. bvl. § 4-1. Bestemmelsen er utformet generelt og er ment å være et alminnelig hensyn ved avgjørelsen av alle tiltak etter lovens fjerde kapittel. Det generelle hensynet til barnets beste skal ikke, i seg selv, begrunne tiltak.¹¹ At adopsjon må være til barnets beste er like fullt et av vilkårene for adopsjon etter § 4-20, 3. ledd. Dette innebærer at tvangsadopsjon ikke vil kunne gjennomføres, til tross for at de øvrige vilkårene for adopsjon er oppfylt, dersom det ikke anses å være til barnets beste. Hensynets sentrale posisjon understrekes ved at det gjentas som et vilkår for tvangsadopsjon, selv om bvl. § 4-1 fastslår at barnets beste skal vektlegges ved vurderingen av alle tiltak etter barnevernlovens kapittel 4. Den doble plikten til å vurdere om tiltaket er til barnets beste, kan nok betegnes som en nødvendighet, med tanke på tvangsadopsjonens svært inngripende karakter.

I 2014 ble det grunnlovsfestet at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i alle saker som berører barn. Grunnloven § 104 gir, rettslig sett, hensynet til barnets beste høyere rang og større relevans i alle avgjørelser som angår barn. Det gjenstår likevel å se om grunnlovsfestingen av prinsippet vil medføre praktiske realitetsendringer. Grunnlovsfestingen av menneskerettigheter i anledning grunnlovsjubileet i 2014 var ikke ment å endre gjeldende rett, men å gi de ”mest sentrale menneskerettighetene – grunnlovs rang.”¹² Lex superior-prinsippet gir disse rettighetene, et stødigere fundament i norsk rett. Utover denne rettskildemessige endringen kan det ikke forventes store forandringer, fordi hensynet til barnets beste allerede er et lovfestet og grunnleggende prinsipp i barnevernretten.

Videre er hensynet til barnets beste et internasjonalt anerkjent prinsipp, som er nedfelt flere steder i FNs barnekonvensjon, blant annet art. 3, 9, 18, 21, 37 og 40. Også i den

---

¹¹ Lindboe (2011), s. 41.

¹² Innst. 186 S (2013-2014) s. 20.

europiske menneskerettighetskonvensjon art. 5, som omhandler likhet mellom ektefeller, trekkes eventuelle barns interesser frem som en vernet interesse. Både Barnekonvensjonen og EMK er siden 2003 inkorporert i norsk rett og har forrang for annen lovgivning ved motstrid.¹³ Dette gir også prinsippet stor rettskildemessig tyngde.¹⁴ Dessuten viser det faktum at det er lov- og konvensjonsfestet i de fleste lover og konvensjoner som angår barn, at hensynet til barnets beste er et prinsipp med bredt utslagsfelt. Dette hensynet er et grunnleggende prinsipp i alle barnevernssaker, men også et vilkår for tvangsadopsjon av fosterbarn. Jeg vil derfor undersøke hensynet nærmere, samt kartlegge momentene som kan inngå i barnets beste-vurderingen, i punkt 5.

2.3 Det biologiske prinsipp.

I samfunnet vårt foreligger det en presumsjon for at barn har det best når de får vokse opp hos sine biologiske foreldre. En oppvekst hos biologisk mor og/eller far er ofte den naturlige løsningen og familien som enhet står sterkt. Barnevernloven er tuftet på prinsippet om at det, så langt det lar seg gjøre, er til barnets beste å vokse opp hos sine biologiske foreldre. Det biologiske prinsipp konstaterer at det å vokse opp hos sine biologiske foreldre har en egenverdi. Prinsippet er tett knyttet opp mot hensynet til barnets beste, men er ikke nedfelt i barnevernloven. Den elementære tilknytningen mellom foreldre og barn, samt de usikre faktorene ved store endringer i oppvekstmiljøet, forsterker prinsippet. I tvangsadopsjonsvurderingen vil det biologiske prinsipp ofte være det tyngstveiende argumentet mot adopsjon.

I forarbeidene kommer prinsippet indirekte til uttrykk når det uttales at ”omsorg og oppdragelse er i utgangspunktet foreldrenes ansvar.”¹⁵ Prinsippet kan utledes av GrL § 104 siste ledd, som stadfester at barn ”fortrinnsvis” skal oppleve den sosiale, økonomiske og personlige trygghet de har krav på ”i egen familie.” Også denne bestemmelsen ble tilføyd i forbindelse med grunnlovsjubileet og det fremgår av forarbeidene at familiebegrepet skal tolkes vidt.¹⁶ Bestemmelsen er således ikke en ensidig lovfesting av det biologiske prinsipp, snarere av et relativt familiebegrep som må harmoniseres med hensynet til barnets beste.

Lindboe uttaler at det biologiske prinsipp er en rettslig bindende norm for hva som anses som det beste for barnet.¹⁷ Han understreker dermed prinsippets dobbelthet, i den forstand at det biologiske prinsipp og barnets beste begge er ment som retningslinjer for ivaretagelse av barnets interesse, men at de retter seg mot ulike sider av den samme interessen. Raundalen-utvalget introduserte i 2012 det utviklingsstøttende tilknytningsprinsipp. Dette er et prinsipp med fokus på samspillet mellom barn og deres omsorgspersoner og betydningen dette har for barns utvikling og fungering. Prinsippet skulle ha forrang for det biologiske prinsipp, i saker der

---

¹³ Lov nr. 30/1999 om styrking av menneskerettighetene § 3.

¹⁴ Sandberg (2004), s. 317

¹⁵ Innst. O. Nr. 80 (1991-92) s. 5.

¹⁶ Innst. 186 S (2013-2014) s. 31.

¹⁷ Lindboe (2012), s. 48.

relasjonen til biologiske foreldre er til hinder for barnets utvikling.¹⁸ Kort tid senere avviste Høyesterett at prinsippet var gjeldende rett.¹⁹ Relasjonen mellom fosterforeldre og barn er likevel aktuelle momenter i tvangsadopsjonsvurderingen, jfr. punkt 5.2.2.1.2.

At tvangsadopsjonssaker er preget av skjønsmessige og konkrete avgjørelser, gjør selvsagt at vekten et enkelt prinsipp skal tillegges, vil variere. Det er likevel klart at det biologiske prinsipp alltid vil spille en rolle i vurderingen. I rettspraksis trekkes det stadig frem at verdien av å vokse opp hos biologisk familie skal tillegges ekstra tyngde i tvangsadopsjonsvurderingen, der det ”ikke kan fastslås med særlig grad av sikkerhet hvilken ordning som alle forhold tatt i betraktning vil være den beste for barnet.”²⁰

Internasjonalt kommer prinsippet til uttrykk i barnekonvensjonens artikkel 7, der det presiseres at barn ”så langt det er mulig” skal ha rett til å kjenne og få omsorg fra sine foreldre. Barnekonvensjonens artikkel 9 er kanskje det mest praktiske uttrykket for det biologiske prinsipp. Denne bestemmelsen gir barn rett til beskyttelse mot ”vilkårlig eller ulovlig” innblanding i familielivet, med mindre dette skjer etter nærmere angitte prosessuelle regler og er nødvendig for ”barnets beste.” Bestemmelsens klare utgangspunkt er at barn ikke skal skilles fra sine biologiske foreldre. Av konvensjonens artikkel 20 fremgår det at barn som permanent er fratatt sitt familiemiljø eller som i egen interesse ikke kan tillates å bli værende i et slikt miljø, har rett på særlig bistand og beskyttelse fra staten. Fosterhjemsplassing og adopsjon listes opp som eksempler på særlig bistand.²¹ For øvrig anses retten til respekt for familielivet som en av de grunnleggende menneskerettigheter, hvilket fremgår av Grl. § 102, EMK art. 8 nr. 1 og SP art. 17 nr 1.

Prinsippet bygger ikke bare på foreldrenes rett til å være foreldre, men også grunntanken om at barn har behov for å vokse opp med sine biologiske foreldre. De nevnte konvensjoner er alle inkorporert til norsk rett ved menneskerettsloven § 2, og er gitt forrang ved motstrid, jfr. § 3. EMD har en dynamisk tolkningsstil og hva angår retten til ”familieliv” i EMK art. 8 er det i praksis kommet frem at familiebegrepet er relativt. Til tross for dette må relasjonen til de biologiske foreldrene antas å ha en særstilling. Det biologiske prinsipp er eksempelvis fremtredende i *Johansen v. Norway*, hvor EMD understreker at det må foreligge sterke grunner for å skille et barn fra dets biologiske foreldre.

2.4. Det mildeste inngreps prinsipp.

I forvaltnings- og sosialretten er forholdsmessighet og proporsjonalitet velkjente begrep og prinsipp. Dette gjør seg også gjeldene på barnevernrettens område, men opptrer i en mer spisset versjon, i form av det mildeste, eller minste, inngreps

---

¹⁸ NOU 2012:5 s. 86.

¹⁹ Rt-2012-1832, avsnitt 30.

²⁰ Opprinnelig i Rt-1991-557, s. 561.

²¹ Barnekonvensjonen art. 9 3.ledd.

prinsipp. Forholdsmessighet anvendes ikke like selvfølgelig i barnevernsretten, som i forvaltningsretten generelt. Dersom barnet, ved tiltaket, vil få det litt bedre, skal det ikke ha noe å si at foreldrene får det mye verre. Det mildeste inngreps prinsipp innebærer at det ikke skal anvendes et mer inngripende tiltak enn nødvendig, for å oppnå målet med tiltaket. Tvangsadopsjon kan derfor ikke gjennomføres dersom det finnes en annen, mindre inngripende, løsning på situasjonen.

Prinsippet er gjennomgående i barnevernloven og tiltak i hjemmet må for eksempel prøves, eller i det minste vurderes, før omsorgen for barnet kan overtas, jfr. bvl. § 4-4. Hovedfunksjonen til prinsippet er at det må vurderes om det samme målet kan oppnås med et mindre inngripende tiltak. Betydningen er følgelig størst der vilkårene for et tiltak er oppfylt. Tydeligst kommer prinsippet frem i bvl. § 4-12 annet ledd, hvor det fremgår at omsorgsovertakelse kun kan gjennomføres dersom det er ”nødvendig” for barnet i den situasjonen det befinner seg i. Omsorgsovertakelse kan, som en følge av dette, ikke gjennomføres dersom hjelpetiltak etter §§ 4-4, 4-10 eller 4-11 kan skape ”tilfredsstillende forhold for barnet.” Prinsippet legger opp til en gjennomtenkt saksbehandling og fordrer at barnevernsansatte og fylkesnemnda må vurdere løsninger som vil ha en minst mulig inngripende virkning på barnets liv. Samtidig må det selvsagt velges løsninger som har ønsket effekt.

3. Prosessuelle utgangspunkt.

3.1. Partene i tvangsoppsjonssaken.

Adgang til å være part i barnevernssaker er regulert av lov 10/2/1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker § 2 bokstav e. Det følger av bestemmelsen at den som ”en avgjørelse retter seg mot eller som saken ellers direkte gjelder” er å regne som part i saken. Barneverntjenesten og barnets biologiske foreldre er fortrinnsvis parter. Tvangsadopsjonssaker skiller seg fra vanlige barnevernssaker ved at biologiske foreldre både med og uten foreldreansvar er parter.²² Barnet kan selv opptre som part i egen sak etter fylte 15 år, jfr. bvl. § 6-3 2. ledd. Fosterforeldrene regnes som barnevernets hjelpere og er ikke parter i adopsjonssaken.²³ Fosterforeldrene vil gjerne ha et tett samarbeid med barneverntjenesten, men når de er i ferd med å bli både barnets faktiske og juridiske foreldre, står de på mange vis utenfor saken.

Åpen adopsjon er betinget av adoptivforeldrenes samtykke og de blir en aktiv del av saken, men står fremdeles uten formelle partsrettigheter. Samarbeids- og gjennomføringsvilje fra både biologiske og adoptivforeldre er avgjørende for at åpen adopsjon skal være til barnets beste. Barneverntjenesten skal bistå ved gjennomføringen av samværene også etter adopsjon, jfr. bvl. § 4-20 a 2. ledd, 1. punktum. Åpen adopsjon medfører altså ikke bare at det faktiske bruddet med barnets

---

²² Rundskriv fra Barne- og likestillingsdepartementet (2006).

²³ Tjomsland (2003) s. 121

biologiske familie ikke blir like reelt, men barneverntjenesten vil også fortsette å spille en rolle i barnets liv. Adoptivforeldrenes rolle fremstår som noe utsatt og uoversiktlig i denne prosessen.

3.2. Fylkesnemnda.

Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker er et domstollignende organ, som har vedtakskompetanse i saker som reises av kommunene i nemndas regionale virkeområde, jfr. bvl. § 7-1. Nemnda er satt sammen av ledere som oppfyller kravet til dommere, et utvalg fagkyndige og et utvalg ”alminnelige medlemmer,” jfr. § 7-2 1. ledd a-c. Vanligvis består nemnda av en leder og ett medlem fra hvert av utvalgene. Dersom ”sakens vanskelighetsgrad” krever det, kan lederen beslutte at to medlemmer fra utvalgene skal møte, til såkalt utvidet nemnd, jfr. bvl. § 7-5 1. ledd.

Tvangsadopsjonssaker avgjøres klart oftest av nemndsleder, en fagkyndig og ett alminnelig medlem. I perioden 2012-2014 ble henholdsvis 5, 8 og 9 av et totalt saksantall på 35, 43 og 65, avgjort av en utvidet nemnd.²⁴

Det følger av § 7-5 2. ledd at nemndslederen kan avgjøre saken alene, dersom partene ”samtykker” og ”hensynet til en betryggende saksbehandling ikke er til hinder for det.” Sett hen til tvangsadopsjonens inngripende karakter, endelige virkning og de særlige krav til en nøyaktig saksbehandling dette medfører, kan det stilles spørsmål ved om en avgjørelse fattet av nemndsleder alene ivaretar dette hensynet. Tall fra fylkesnemnda viser at mellom 5, 3 og 6 tvangsadopsjonssaker ble avgjort av nemndsleder alene i 2012-2014.²⁵ At partene samtykker kan nok være motivert av et ønske om en raskere saksbehandling, særlig med tanke på at den gjennomsnittlige tiden fra mottaksdato til 1. møtedag disse årene er i overkant av 100 dager.²⁶

Behandling av kun nemndsleder er først og fremst tiltenkt saker av mer uproblematisk karakter. Dersom en tvangsadopsjonssak fremstår som uproblematisk må det være nærliggende at de biologiske foreldrene ikke motsetter seg adopsjon. Er dette tilfelle, foreligger det samtykke i tråd med adl. § 7 1. ledd, og saken vil ikke være en tvangsadopsjonssak. Det har altså formodningen mot seg at ”hensynet til betryggende saksbehandling” i tvangsadopsjonssaker blir ivare tatt ved behandling av nemndsleder alene.

3.2.1. Adopsjonsbevilling.

Det fremgår av bvl. § 4-20 fjerde ledd, at departementet skal utstede adopsjonsbevilling når fylkesnemnda gir sitt samtykke. Dette medfører at adopsjonsbevillingen er en naturlig følge av at samtykke til tvangsadopsjon er gitt. Adopsjonsmyndighetene kan heller ikke overprøve vedtaket.²⁷ Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har kompetanse til å utstede adopsjonsbevilling²⁸ og

---

²⁴ Tall fra fylkesnemnda.

²⁵ Tall fra fylkesnemnda.

²⁶ Tall fra fylkesnemnda.

²⁷ Ot.prp.nr.64 (2004 - 2005) s. 36.

²⁸ Adopsjonsloven § 1 1. ledd.

utstedelsesmyndigheten er tillagt de fem regionale Barne-, ungdoms og familieetatene.²⁹

3.3. Rettslig overprøving.

Fylkesnemndas avgjørelse kan overprøves av domstolene i tråd med reglene i lov nr. 90/2005 om mekling og rettergang i sivile tvister kapittel 36.³⁰ Retten kan prøve alle sakens sider³¹ og det er barnets situasjon på domstidspunktet som skal legges til grunn ved domstolsbehandlingen av tvangsadopsjonssaker. Dette ble slått fast i Rt-1982-754, den første høyesterettsdommen om tvangsadopsjon.³² At det kan gis realitetsdom i tvangsadopsjonssaker skiller seg noe fra det som ellers er normalordningen for forvaltningsvedtak. Vanligvis skal situasjonen, slik den forelå for det aktuelle forvaltningsorgan på vedtakstidspunktet, legges til grunn ved domstolsprøving. Domstolens oppgave er følgelig å kjenne vedtaket ugyldig eller stadfeste dets gyldighet. Behovet for en så reell prøving av vedtak som mulig, legges imidlertid ofte til grunn i praksis som et argument for adgang til å avsi realitetsdom på generelt grunnlag i forvaltningsretten.³³

Muligheten for realitetsdom i tvangsadopsjonssaker stiller ekstra strenge krav til at fylkesnemndas avgjørelser skal være korrekte. En konsekvens av realitetsdom er nemlig at vedtak som fattes på uriktig grunnlag på vedtakstidspunktet vil kunne opprettholdes av domstolene, dersom situasjonen på domstidspunktet tilsier at det er til barnets beste. Man vil altså kunne ende opp med vedtak fundert på feil grunnlag, som det likevel vil være korrekt å opprettholde. Barnets beste skal være hovedfokus og hva dette hensynet innebærer i det konkrete barns tilfelle vil kunne variere med tiden. Feil ved saksbehandling vil ikke få annen praktisk betydning enn å utløse eventuelle erstatningsrettslige krav, ved senere søksmål. I selve overprøvelsessaken vil altså feil begått ved behandling av vedtaket være uten relevans.³⁴

4. Rettslige rammer før tvangsadopsjon.

For at fylkesnemnda skal kunne vurdere om vilkårene for tvangsadopsjon etter bvl. § 4-20 tredje ledd er oppfylt, må omsorgen for barnet, samt foreldreansvaret, være fratatt barnets biologiske foreldre, jfr. § 4-20 1. ledd. Videre må alle inngrep i konvensjonsfestede rettigheter, så som ”familieliv,”³⁵ samsvare med kravene som

---

²⁹ Brev fra Barne- og familiedepartementet av 12. Desember 2003.

³⁰ Barnevernloven § 7-24.

³¹ Tvisteloven § 36-5 3.ledd.

³² Rt-1982-754, s. 766.

³³ Rt-2012-667, avsnitt 54-56.

³⁴ Rt-1992-306.

³⁵ EMK art. 8 1.ledd.

følger av EMK. Jeg vil i det etterfølgende se nærmere på de rettslige utgangspunktene som må foreligge for at fylkesnemnda skal vurdere om vilkårene for tvangsadopsjon er oppfylt.

4.1. Omsorgsovertakelse.

Overtakelse av omsorgen for et barn innebærer at det flyttes fra sine foreldre og barneverntjenesten overtar hovedansvaret for barnet. I praksis overlates den ”daglige omsorgen” til fosterhjem eller institusjon, jfr. bvl. § 4-18. Institusjon er lite aktuelt i forbindelse med tvangsadopsjon, da barnets primære omsorgsgivere ikke vil være ”foreldre.” Tilknytningen mellom barnet og omsorgspersonene vil nok derfor stille seg ganske annerledes enn den som forekommer i fosterhjem. Daglig omsorg innebærer primær behovsdekning, men også beslutningskompetanse i spørsmål som har praktisk betydning i barnets dagligliv.³⁶ Omsorgen for barnet må ivaretas på en kvalitativ og kvantitativ forsvarlig måte, for at foreldrenes omsorgsplikt skal anses som oppfylt.³⁷ Omsorgsovertakelse er i utgangspunktet et midlertidig tvangsinngrep, men er like fullt et meget inngripende tiltak for både foreldre og barn. Selv om inngrepet, i første rekke er ment å være midlertidig, vil det tidlig kunne slås fast at plasseringen i fosterhjemmet vil bli langvarig.³⁸ Sett hen til antall langvarige fosterhjems plasseringer er antall tvangsadopsjonssaker i året marginal.

Omsorgsovertakelse ”kan” iverksettes dersom ett av de fire alternative grunnvilkårene som følger av bvl. § 4-12 1. ledd, er oppfylt. Det må foretas en konkret, skjønsmessig helhetsvurdering. Bestemmelsens annet ledd stiller krav om at omsorgsovertakelse må være nødvendig og tiltaket skal heller ikke gjennomføres dersom barnets situasjon kan bedres ved hjelp av andre, mindre inngripende tiltak. Kravet om nødvendighet tydeliggjør at det foreligger en høy terskel for inngripen etter § 4-12 og avgjørelsen må fattes med henblikk til den generelle barnets-beste bestemmelsen i § 4-1. Barnets faktiske omsorgssituasjon, samt forholdene frem i tid skal inntas i vurderingen.³⁹

Omsorgssvikt etter § 4-12 a fordrer ”alvorlige mangler” ved den daglige omsorgen barnet mottar og det første alternativet gjelder fysisk omsorg, det andre psykisk. Bokstav a er den hyppigst anvendte hjemmel for omsorgsovertakelse. Bokstav b angår barn med funksjonshemninger og sykdom som ikke får den ekstra pleien de har behov for. Både fysisk og psykisk sykdom omfattes. Videre favner bokstav c mishandling og overgrep og bokstav d angår situasjoner der barnets helse og utvikling potensielt kan bli alvorlig skadet av foreldrenes utilstrekkelige omsorg. Bokstav d skiller seg fra de øvrige ved at det stilles krav om både ”alvorlig skade” og overveiende sannsynlighet for at slik skade vil kunne forekomme. Terskelen for inngripen etter bokstav d, er følgelig enda høyere enn etter de tre andre bokstavene. Sikkerheten som må ligge til grunn for omsorgsovertakelse etter bokstav d, gjør barna

---

³⁶ Lov nr. 7/1981 om barn og foreldre § 37.

³⁷ Bendiksen (2008), s. 106.

³⁸ Clausen og Kristofersen, s. 31.

³⁹ Rt-1987-578, s. 584

ekstra aktuelle for adopsjon. Forholdene som må påvises er såpass ekstreme at det vil være lettere å fastslå at plasseringen vil være varig. Det fremtidsrettede aspektet gjør også tilbakeføring til biologiske foreldre mindre aktuelt enn etter de øvrige bokstavene.

Videre følger det av bvl. § 4-8 2. ledd, 2. punktum at omsorgen for nyfødte barn kan overtas før det har flyttet hjem fra sykehuset med sine foreldre. Dette er et meget inngripende tiltak og det fremgår av forarbeidene at det må finnes overveiende sannsynlig at omsorgssvikt vil inntre.⁴⁰ Barn som er plassert tidlig i fosterhjem og har blitt værende samme hjem, vil gjerne ha sin primærtilknytning til fosterforeldrene.⁴¹ At relasjonen til fosterforeldrene er nært sagt den eneste barnet har etablert, vil i større grad enn ved senere fosterhjemsplasseringer, legge forholdene til rette for adopsjon.

Strengt krav og flere sikkerhetsvilkår ligger til grunn for at en omsorgsovertakelse skal kunne gjennomføres. En objektiv norm for hvordan omsorgen for barn skal ivaretas, kan vanskelig oppstilles, og vil nok heller ikke være særlig nyttig. Inngrepet tiltaket representerer gjør det klart at effektivitet må vike for å på best mulig måte ivareta rettssikkerheten til de involverte parter. Alle barn er ulike og hva som er best mulig ivaretagelse av barn vil selvsagt variere. Det aktuelle barnets omsorgsbehov vil være avgjørende når det skal vurderes om omsorgen foreldrene utøver er tilfredsstillende. At et så inngripende tiltak som omsorgsovertakelse er et nødvendig inngangsvilkår for at tvangsadopsjonsprosessen skal kunne iverksettes, er et bilde på hvor inngripende og omfattende tvangsadopsjon faktisk er.

4.2. Fratakelse av foreldreansvar.

Selv om omsorgen for barnet er overtatt, har foreldrene fortsatt foreldreansvaret. Foreldreansvaret innebærer både rett og plikt til omsorg, oppdragelse og forsørgelse av barnet, samt til å ta avgjørelser på dets vegne.⁴² Foreldreansvaret er på sett og vis overordnet den daglige omsorg og angår spørsmål om mer grunnleggende retningslinjer for barnets livsførsel. For eksempel inngår avgjørelser om valg av skole og spørsmål som er av religiøs og kulturell karakter i foreldreansvaret.⁴³ Så lenge foreldrene innehar ansvaret, vil de kunne nekte bortadopsjon av barnet, selv om omsorgen for barnet er overtatt.⁴⁴ Foreldrene vil ha svært liten innflytelse over barnets liv og utfoldelse når de er fradømt ansvaret. Fratakelse av foreldreansvar er således et mer inngripende tiltak enn omsorgsovertakelse, men klart mindre inngripende enn tvangsadopsjon. Foreldre som på en svært uheldig måte utøver foreldreansvaret, vil også kunne miste retten til å råde over barnet sitt, uten at tvangsadopsjon målet. Dette må i så fall anses å være til barnets beste og omsorgsovertakelse må ikke ha hatt tilstrekkelig virkning.⁴⁵ Foreldreansvar er gjerne siste rest av den tradisjonelle

---

⁴⁰ Ot.prp.nr.44 (1991-1992) s. 109.

⁴¹ NOU 2012:5, s. 120.

⁴² Barneloven § 30.

⁴³ Innst. O. Nr. 80 (1991-1992) s. 26.

⁴⁴ Adopsjonsloven § 7.

⁴⁵ NOU 2000: 12 s. 151.

relasjonen mellom foreldre og barn, men fradømmelse av foreldreansvar vil ikke nødvendigvis føre til opphør av en eventuell samværsrett, jfr. bvl. § 4-19 1. ledd. Et selvstendig vedtak må foreligge for at også samværsretten skal opphøre.

Barnevernloven § 4-20 1. ledd oppstiller ingen andre vilkår for fratakelse av foreldreansvar enn at det foreligger en omsorgsovertakelse, men det følger av bvl. § 4-1 at hensynet til barnets beste må vektlegges. Prinsipielt skulle en forutgående omsorgsovertakelse, i kombinasjon med at fradømmelse av foreldreansvar anses å være til barnets beste, være tilstrekkelig.⁴⁶ Rettspraksis viser imidlertid at det kreves mer enn dette. I Rt-1985-344, som omhandler fratakelse av foreldreansvar med adopsjon for øye, kommer det frem at det i tillegg til en omsorgsovertakelse, må foreligge ”sterke grunner” for at foreldresvaret skal fradømmes. Fratakelse av foreldreansvar anses i dommen som en kontrast til vilkårene for omsorgsovertakelse. Selv om det understrekes at begge tiltak er av meget inngripende karakter, må den konkrete situasjon være desto mer alvorlig for at fratakelse av foreldreansvar skal være aktuelt. Rettspraksis viser dermed at det, i alle fall i de tilfellene der adopsjon er aktuelt, foreligger vilkår for fratakelse av foreldreansvar utover kravet om forutgående omsorgsovertakelse. Tilleggskravet om ”sterke grunner” gjør seg fortsatt gjeldende i tvangsadopsjonsvurderingen og kravets innhold undersøkes i punkt 5.3.

Når det skal vurderes om foreldresvaret skal fratras som et ledd i adopsjon er utgangspunktet at fratakelse av ansvar og adopsjon vurderes samlet etter vilkårene som følger av § 4-20 3. ledd. Dette fremgår av Rt-2001-14, der førstvoterende påpeker at fratakelse av foreldreansvar og tvangsadopsjon, rettslig sett, er to ulike spørsmål, men at det sentrale er hvorvidt vilkårene etter 3. ledd er oppfylt.⁴⁷

4.3. Samsvar med EMK.

Omsorgsovertakelse, fratakelse av foreldreansvar og tvangsadopsjon er inngrep i retten til privat- og familieliv etter EMK art. 8. For at inngrepet ikke skal representere et menneskerettighetsbrudd må det være ”in accordance with law,” jfr. art. 8 2. ledd. Hjemmel for inngrepet er dermed et absolutt vilkår og hjemmelen må være både klar og presis.⁴⁸ Tanken er at en klar ordlyd fremmer forutberegnelighet, men dette utelukker ikke nødvendigvis skjønnsmessige uttrykk i lovteksten. I Adele Johansen-saken fra 1996, ble det konkludert med at hjemmelskravet for tvangsadopsjon var oppfylt i norsk rett. Johansens nyfødte datter ble plassert i fosterhjem og senere tvangsadoptert. Praktiseringen av hjemmelen i denne konkrete saken, representerte et brudd på Johansens rett til ”familieliv.” EMD formulerte et krav om at det må foreligge ”exceptional circumstances” for at tvangsadopsjon skal være til barnets beste. En konsekvens av denne dommen var nært en halvering i antall tvangsadopsjoner fra 1994 til 1998, fra 43 til 23.⁴⁹ Denne tendensen er i dag snudd og

---

⁴⁶ Rt-1982-1687, s. 1692

⁴⁷ Rt-2001-14 s. 20.

⁴⁸ Sunday Times v. the United Kingdom, avsnitt 49 flg.

⁴⁹ Bendiksen (2008) s. 70.

antall vedtak om tvangsadopsjon er stadig økende. I 2012 ble det eksempelvis behandlet 35 saker, mot 65 i 2014.⁵⁰

Inngrepet må også være ”necessary in a democratic society,” for at det ikke skal være konvensjonsstridig. I dette ligger det en forholdsmessighetsreservasjon og det må det vurderes om mindre inngripende tiltak kunne ha hatt den ønskede virkning. EMKs medlemsstater er bevilget en skjønnsmargin og EMD har kompetanse til å prøve om denne er oversteget. I Adele-saken kom EMD frem til at det ville ha vært til barnets beste om mildere inngrep ble prøvd og at staten derfor hadde oversteget sin skjønnsmargin.⁵¹ Foreldreretten er altså gitt en sterk posisjon i EMK, men må vike dersom den ikke korresponderer med hensynet barnets beste.

5. Vilkår for tvangsadopsjon.

Når foreldrene er fratatt både omsorg og foreldreansvar, samt vilkårene for tvangsadopsjon i bvl. § 4-20 tredje ledd er oppfylt, ”kan” fylkesnemnda samtykke til tvangsadopsjon. Bestemmelsens ordlyd viser at det ikke er noen automatikk i at det skal vedtas tvangsadopsjon, selv om vilkårene for dette er oppfylt. Tvangsadopsjon er et så inngripende og endelig vedtak, at det må foretas en nøye og konkret skjønnsmessig vurdering i hvert enkelt tilfelle. Dette for å undersøke i hvor stor grad vilkårene er oppfylt. Etter § 4-20 3. ledd må det regnes som sannsynlig at foreldrene er ”varig” ute av stand til å gi ”forsvarlig omsorg,” eller at tilknytning til fosterfamilien kan føre til ”alvorlige problemer” ved tilbakeflytting (bokstav a). Adopsjon må være til ”barnets beste” (bokstav b) og adoptivsøkerne må ha vært barnets fosterforeldre og vist seg ”skikket til å oppdra barnet som sitt eget” (bokstav c). Det fremgår også av bokstav d at vilkårene for adopsjon etter adopsjonsloven må være oppfylt.

Vilkårene i tredje ledd er kumulative og a-d) må derfor være oppfylt for at tvangsadopsjon kan vedtas. Det er foreliggende også et krav om at ”sterke grunner” må tale for tvangsadopsjon.⁵² Innholdet i hvert enkelt vilkår undersøkes i det etterfølgende.

5.1. Bokstav a.

Vilkårene som følger av bokstav a er alternative og etter denne bokstaven er det følgelig tilstrekkelig at ett av vilkårene er oppfylt. Den første betingelsen for tvangsadopsjon er at det må være ”sannsynlig” at barnets biologiske foreldre ”varig” er ute av stand til å gi barnet ”forsvarlig omsorg”. Den alternative betingelsen er at barnet har knyttet seg slik til ”mennesker og miljø der det er” at det etter en ”samlet

---

⁵⁰ Tall fra fylkesnemnda.

⁵¹ Johansen v. Norway, avsnitt 84.

⁵² Bla. Rt-1985-344 og Rt-2001-14.

vurdering” vil kunne føre til ”alvorlige problemer” for barnet dersom det flyttes. I lovens forarbeider fremsettes det som et grunnvilkår at det må regnes som sannsynlig at foreldrene ikke vil få foreldreansvaret tilbake.⁵³ Dette er utgangspunktet for begge alternativene som følger av bokstav a.

At vilkårene er alternative medfører at det kan fokuseres på det vilkåret det er lettest å fastslå i den konkrete saken. Det er heller ikke umulig at vilkåret som anses som minst tyngende for foreldrene gis et fortrinn. I Rt-1994-1545 kan det se ut til at Høyesterett foretrakk det minst belastende vilkåret, fordi barnets mor hevdet at hun ikke varig manglet omsorgsevne. Høyesteretts uttalelser tyder på at de ikke kunne konkludere med at morens påstand stemte. Det ble heller fastslått at flytting ville medføre alvorlige problemer for den fem år gutten. At det minst belastende vilkår for foreldrene anvendes der begge vilkår muligens kunne ha vært oppfylt, kan ikke betegnes som et mønster i praksis. Muligheten for dette holdes likevel åpen ved vilkårenes alternativitet. Hvilket av alternativene som til syvende og sist anses som oppfylt er ikke av betydning for den videre vurderingen av tvangsadopsjonsspørsmålet. Vilårene kan også anvendes sammen, men dette er altså ingen forutsetning for tvangsadopsjon.

5.1.1. Beviskravet

Bestemmelsens ordlyd, ”regnes som sannsynlig” og ”kan føre til,” taler for at det kreves alminnelig sannsynlighetsovervekt. I eldre rettspraksis har det strengere beviskravet om ”åpenbart” manglende omsorgsevne blitt benyttet.⁵⁴ Et slikt beviskrav er ikke anvendt senere og barnevernlovens forarbeider gir heller ikke holdepunkter for noe mer enn alminnelig sannsynlighetsovervekt. Alvorlige problemer ved flytting er det hyppigst anvendte alternativet og i Rt-2015-110 legges det til grunn at det ved vurdering av dette tilknytningskravet må tas utgangspunkt i det mest sannsynlige faktum.⁵⁵ Det er følgelig tilstrekkelig med alminnelig sannsynlighetsovervekt for begge alternativene som følger av bokstav a.

5.1.2. Relasjonen til § 4-21.

Tvangsadopsjon og oppheving av omsorgsovertakelse er to tiltak som avslutter omsorgsovertakelse. Vilårene i bokstav a har nær sammenheng med § 4-21, som hjemler nettopp oppheving av omsorgsovertakelse. Tvangsadopsjon og oppheving av omsorgsovertakelse er gjensidig utelukkende og vilårene for de to tiltakene er hverandres naturlige motsetninger. Både at foreldrene er i stand til å gi barnet forsvarlig omsorg og at flytting ikke vil medføre alvorlige problemer for barnet, er forutsetninger for oppheving av omsorgsovertakelse etter § 4-21. Etter bokstav a er det sentrale at omsorgsovertakelsen er varig og det er heller ikke noe definitivt skille mellom alternativene. At vilårene i § 4-21 er kumulative, fordrer at begge vilårene

---

⁵³ Ot.prp.nr.44 (1991- 1992) s. 53.

⁵⁴ Rt-1990-1274, s. 1283.

⁵⁵ Rt-2015-110, avsnitt 40.

for oppheving av omsorgsovertakelse må være gjenstand for en nøyere vurdering enn de liknende vilkårene for tvangsadopsjon.

Beviskravet etter § 4-20 bokstav a og § 4-21 skiller seg noe fra hverandre. Etter § 4-21 skal det være ”overveiende sannsynlig” at foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg. Av denne bestemmelsens forarbeider fremgår det at kravet om kvalifisert sannsynlighetsovervekt ikke er ment å påvirke beviskravet ved vurderingen av om vilkårene i bokstav a er til stede.⁵⁶ Terskelen for å fastslå at foreldrene er varig ute av stand til å yte forsvarlig omsorg for barnet er følgelig noe lavere enn den er for å konstatere at foreldrene kan yte slik omsorg for barnet.

5.1.3. Varig manglende omsorgsevne.

Foreldrenes manglende omsorgsevne for det konkrete barnet, med de eventuelle særbehov det vil ha ved tilbakeflytting, skal etter dette alternativet vurderes. Foreldrenes manglende omsorgsevne på generell basis er ikke vurderingens tema.⁵⁷ Det legges opp til en vurdering av foreldrenes fremtidige omsorgsevne, med bakgrunn i deres fortidige og nåtidige erfaringer. Det sentrale spørsmålet er om foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg, uavhengig av fysiske, psykiske og sosiale forhold. Slike forhold vil ikke desto mindre virke inn på omsorgsevnen og kan, som den ytterste konsekvens, medføre at foreldrene ikke kan yte forsvarlig omsorg for barnet. I lovens forarbeider trekkes utviklingshemning, sinnslidelse, kriminalitet og misbruk av rusmidler inn som eksempler på forhold som kan virke inn på foreldrenes omsorgsevne.⁵⁸ Det må foretas en helhetlig vurdering av alle behov for omsorg barnet har, både særskilte og generelle. Vekten av disse behovene vil naturlig nok variere. Bendiksen illustrerer eksempelvis dette ved at foreldrenes manglende evne til å følge opp barnets særskilte behov som følge av psykisk eller fysisk lidelse, vil måtte veie tyngre enn manglende evne til å følge opp barnets spesielle hobbyer.⁵⁹

Hverken bestemmelsens ordlyd eller forarbeider gir svar på hva ”forsvarlig omsorg” innebærer, men i forarbeidene til bvl. § 4-21 vises det til at foreldrene må kunne gi barnet et ”alminnelig godt hjem.”⁶⁰ Dette belyser likevel ikke hvor grensen for forsvarlig omsorg går. Barns grunnleggende rett til liv fremgår av Barnekonvensjonen art. 6 nr. 1 og den generelle rett til liv er nedfelt i EMK og SP og er også vernet i straffelovens kapittel 22.⁶¹ Etter Barnekonvensjonens art. 6 nr. 2 er medlemsstatene forpliktet til å, så langt som mulig, sikre at barnet overlever og vokser opp. Disse rettighetene fordrer at noen gir barnet omsorg, i den forstand at barnets rett til omsorg er en uunnværlig forutsetning for dets iboende og konvensjonsfestede rett til liv. Dette behovet for omsorg, som en nødvendig forutsetning for overlevelse, må være det absolutte minimum for den omsorg man kan kreve av barnets foreldre. Sandberg

---

⁵⁶ Ot.prp. nr. 69 (2008- 2009), s. 26.

⁵⁷ Lindboe (2012), s. 129.

⁵⁸ Ot. prp. nr. 44 (1991- 1992), s. 53.

⁵⁹ Bendiksen (2008), s. 308.

⁶⁰ NOU 1985:18 s. 171.

⁶¹ EMK art. 2, SP art. 6.

trekker frem at omsorgsrettens innhold må samsvare med begrunnelsen for at barn har en slik rett. Retten vil, som en følge av dette, gå ut på å tilrettelegge og sørge for at barnets rett til liv, verdighet og integritet blir tatt hånd om.⁶² Dette er relativt abstrakte krav og kan ikke være annet enn minimumskrav.

Grensen for forsvarlig omsorg etter barnevernlovens standard kan nok best kartlegges ved å se hen til bvl. § 4-12, hvor det mer konkret angis hva som er tilstrekkelig omsorg fra foreldrenes side. Det fremsettes ingen holdepunkter for at det skal legges til grunn et strengere krav til omsorgsevnen etter § 4-20 3. ledd bokstav a enn etter § 4-12, i hverken loven, forarbeidene eller rettspraksis. Skulle det stilles strengere krav til omsorgsevnen etter § 4-20 enn § 4-12, vil det bli enklere å fastslå at foreldrene ikke er i stand til å yte forsvarlig omsorg og følgelig også enklere å konstatere at vilkårene for tvangsadopsjon er oppfylt.

Foreldrenes omsorgsevne for barnet vil være det avgjørende i vurderingen og en særlig god omsorgssituasjon hos fosterforeldrene skal ikke virke inn på hva som regnes som forsvarlig omsorg fra foreldrenes side.⁶³ Av Rt-1990-946 fremgår det at hvorvidt foreldrene er i stand til å gi barnet forsvarlig omsorg, beror på en vurdering der deres omsorgsevne sammenholdes med barnets omsorgsbehov og dets forventede utvikling. Førstvoterende i dommen påpeker at barns behov for ”stimulering og læring vil ikke bli mindre etter hvert som de vokser til.”⁶⁴ Dette fremtidsperspektivet kan synes noe vagt og u håndgripelig. Tanken er nok at for å forsikre seg om at foreldrenes omsorgsevne ligger over forsvarlighetsstandard, er det også nødvendig å forsikre seg om at foreldrenes omsorgsevne vil holde tritt med barnets utvikling. Det essensielle er at barnets behov for omsorg varierer med alder, utvikling og øvrige omstendigheter. Som eksempel kan det nevnes at selv om alvorlige problemer ved flytting er et eget vilkår for å definere omsorgsovertakelsen som varig, kan det også påvirke foreldrenes omsorgsevne.⁶⁵ Dette fordi en eventuell flytting vil kunne endre barnets omsorgsbehov i større eller mindre grad, hvilket igjen kan påvirke foreldrenes evne til å yte forsvarlig omsorg for barnet. Hvorvidt foreldrene er rustet for slike endringer i barnets omsorgsbehov synes å være en rimelig og nødvendig del av vurderingen av om de kan gi barnet forsvarlig omsorg.

5.1.4. Varighetskriteriet.

Det er ikke tilstrekkelig å konstatere manglende omsorgsevne hos de biologiske foreldrene, det er først når denne manglende evnen er ”varig” at vilkåret er oppfylt. I Rt-1991-557 behandles sammenhengen mellom varigheten for omsorgsovertakelsen og biologiske foreldres fremtidige omsorgsevne. Saken omhandler en fem år gammel jente som hadde bodd i samme fosterhjem fra hun var spedbarn og hennes biologiske foreldres liv var preget av rusmisbruk. Her understrekes det at avgjørelsen av om foreldrene vil være varig ute av stand til å gi barnet forsvarlig omsorg, i stor grad, vil

---

⁶² Sandberg (2003) s. 79-96.

⁶³ Sandberg (2003) s. 196-198.

⁶⁴ Rt-1990-946 s. 954.

⁶⁵ Bendiksen (2008) s. 308.

kunne baseres på forventet varighet av omsorgsovertakelsen. Er det ved plassering av barnet lagt til grunn at plasseringen er forventet å være av langvarig karakter, vil dette kunne være et moment som taler for at de biologiske foreldrene vil være varig ute av stand til å yte ”forsvarlig omsorg” for barnet. Tanken er nok at det allerede foreligger en vurdering av foreldrenes omsorgsevne, hvor det er konkludert med at det er til barnets beste å vokse opp uten foreldrene som primære omsorgspersoner. Det er likevel viktig å understreke at det er snakk om sannsynlighetsvurderinger og at det hverken kan konstateres eller garanteres varighet for omsorgsovertakelse på tidspunktet for plassering.

I de fleste saker der tvangsadopsjon er aktuelt vil tiden som har gått fra omsorgsovertakelsen og den etterfølgende fosterhjems plasseringen, gjerne være såpass betydelig at det sjeldent er tvilsomt om varighetskriteriet er oppfylt.⁶⁶ Når en sak legges frem for Høyesterett, vil det gjerne ha gått lang tid fra tvangsadopsjon første gangen ble vurdert som en reell mulighet, og enda lenger fra omsorgsovertakelse. Derfor har det ikke vært tvil om at varighetskriteriet har vært oppfylt i noen av tvangsadopsjonssakene som Høyesterett har behandlet.

5.1.5. Risiko for alvorlige problemer ved tilbakeflytting.

Den alternative betingelsen for tvangsadopsjon etter bokstav a er at barnet har fått en slik tilknytning til mennesker og miljø i fosterhjemmet at flytting, etter en samlet vurdering, kan medføre alvorlige problemer. Det sentrale i dette vilkåret er at barnet som vurderes tvangsadoptert allerede har vært utsatt for minst én fundamental endring i både boforhold og primære omsorgsgivere. Man må derfor ta høyde for at nok en endring i oppvekstmiljø, i mange tilfeller, vil kunne defineres som skadelig for barnet. Alle problemer ved flytting vil være en belastning for et barn, men det følger av bestemmelsens ordlyd at det kun er i de tilfellene der de forventede problemene kan regnes som ”alvorlige” at vilkåret er oppfylt. Terskelen for vilkårsoppfyllelse er følgelig relativt høy. Hva som kan defineres som alvorlige problemer som en følge av flytting er også diskutert i forarbeidene til § 4-21. Her påpekes det at det i begrepet ”alvorlige problemer,” ligger en garanti for at det foretas både en kortsiktig og langsiktig vurdering av barnets situasjon og eventuelle problemer.⁶⁷ Forutsettes problemene som vil følge av flyttingen å være av kortvarig natur, men av svært alvorlig karakter, vil vilkåret likevel være oppfylt.

Når det skal vurderes om vilkåret er oppfylt vil relasjonen mellom barnet og fosterforeldrene, lengden på fosterhjems plasseringen,⁶⁸ samt barnets kontakt med foreldrene i løpet av denne, være momenter av betydning. Dette kommer eksempelvis frem i Rt-1997-534 og Rt-2001-14. I begge disse sakene var barna flyttet fra foreldrene kort tid etter fødselen og hadde siden vært i det samme fosterhjemmet. Mangelen på tilknytning til foreldrene og barnas gode tilknytning til fosterforeldrene tilsa at det i begge sakene ville kunne medføre alvorlige problemer for barna å bli

---

⁶⁶ Se eksempelvis Rt-1997-534, Rt-2001-14 og Rt-2007-561.

⁶⁷ Ot.prp.nr.44 (1991-1992) s. 55.

⁶⁸ Jfr. varighetskriteriet.

flyttet. Barnas særlige omsorgsbehov, gjerne formulert som at de er ”særlig sårbare,”⁶⁹ kan også være et moment som understreker at flytting vil medføre alvorlige problemer.

Høyesterett legger også etter dette alternativet til grunn at plasseringen må være varig. I Rt-2015-2041 knyttes eksempelvis lengden på jentas opphold i fosterhjemmet opp mot tilknytningen hun har etablert til sine fosterforeldre. I lys av de snaue fem årene hun har vært i fosterhjemmet, konstateres det at det ville vært et ”alvorlig tap” for henne, dersom relasjonen til fosterforeldrene skulle opphøre.⁷⁰

5.2. Bokstav b.

Det neste kumulative vilkåret er at tvangsadopsjon må være til barnets beste. Paragraf 4-20 er den eneste bestemmelsen i barnevernloven som har barnets beste som et eget vilkår. Dette er en følge av tiltakets meget inngripende og definitive karakter.⁷¹ Av forarbeidene fremgår det at tvangsadopsjon må være den beste løsningen for barnet, sammenliknet med å vokse opp som fosterbarn.⁷² De to ulike oppvekstsituasjonene skal altså veies opp mot hverandre. Dette er en konkret vurdering som kan bidra til klarhet rundt spørsmålet om tvangsadopsjon er til barnets beste. Det må likefullt foretas en bred vurdering av det aktuelle barnets spesifikke behov, for å kunne legge til grunn hva som faktisk er til dets beste.

I Rt-1995-85 kommer kjernen i barnets beste-vurderingen i tvangsadopsjonssaker frem. Samtykke til adopsjon ble enstemmig opprettholdt og førstvoterende påpeker at adopsjon vil rydde bort mulig usikkerhet knyttet til fremtidig og nåtidig tilhørighet hos gutten som ble tvangsadoptert.⁷³ Generelle erfaringer taler dermed for at tvangsadopsjon vil være til barnets beste dersom det kan være med på å utsette usikkerhet hos barn med ekstra behov for trygghet og omsorg. Barna får ro og mulighet til å knytte seg til sin ”nye” familie, uten fare for ytterligere omveltninger i omsorgssituasjonen. Tvangsadopsjon er det eneste barnevernstiltaket som kan tilby denne sikkerheten. Det kommer også klart frem i denne dommen at det konkrete barnets beste er avgjørende i den enkelte tvangsadopsjonsvurdering.

Selv om vurderingen skal foretas konkret, må også generelle erfaringer fra eksempelvis barnepsykologisk eller barnepsykiatrisk forskning inntas i vurderingen.⁷⁴ Det kan nok ikke etableres noe tydelig skille mellom individuelle hensyn og generelle erfaringer, men i tidligere rettspraksis har det vært antydning at de generelle erfaringene kun skal ha begrenset vekt.⁷⁵ Dette henger sammen med at vurderingen er ment å

---

⁶⁹ Rt-1997-534 s. 538

⁷⁰ Rt-2015-2041, avsnitt 42.

⁷¹ Innst. O nr.80 (1991-1992) s. 27.

⁷² Innst. O nr.80 (1991-1992) s. 27.

⁷³ Rt-1995-85, s. 90

⁷⁴ Rt-2007-561, avsnitt 47.

⁷⁵ Rt-1991-557, s. 562 og Rt-2001-14, s. 23.

være konkret.⁷⁶ Generelle momenter kan derfor ikke, i seg selv, begrunne tvangsadopsjon. Forskning på barns utvikling i fosterhjem, kontra adopterte og barns forventede utvikling etter alder og modenhet, vil likevel kunne tilføre et nødvendig perspektiv i vurderingen av hva som vil være den beste situasjonen for barnet. Tendensen i rettspraksis ser ut til å ha snudd noe, til fordel for de generelle betraktninger som er anvendelige i det konkrete tilfellet. I Rt-2007-561 uttaler førstvoterende at generelle, men nyanserte, erfaringer ”må veie tungt”, samtidig som det påpekes at de individuelle momentene som gjør seg gjeldende, må veies opp mot de generelle.⁷⁷ Også i Rt-2015-110 fremgår det at ”generell erfaring og kunnskap om virkningene av adopsjon har betydning ved den konkrete vurderingen av om det skal gis samtykke til adopsjon.”⁷⁸ De generelle erfaringene som er aktuelle i den konkrete saken vil altså, langt på vei, kunne avgjøre hva som er til barnets beste, men disse erfaringene må alltid sees i sammenheng med individuelle momenter.⁷⁹

Rettspraksis viser at det er hensynet til barnets beste som er kjernen i tvangsadopsjonsvurderingen. Tvangsadopsjon som barnevernstiltak er jo tuftet på ideen om at barnet vil kunne få det bedre i en annen familie, enn den det ble født inn i. Barnets beste som internasjonalt anerkjent, og nå også grunnlovsfestet, prinsipp viser at det må legges særlig vekt på dette hensynet i vurderingen. Jeg vil i det etterfølgende undersøke ulike momenter som kan være med på å avgjøre om tvangsadopsjon er til barnets beste.

5.2.1 Beviskravet ved vurderingen av barnets beste.

Tvangsadopsjon må, etter bokstav b, ”være til barnets beste” og bestemmelsens ordlyd taler ikke for annet enn det alminnelige utgangspunkt om sannsynlighetsovervekt. Av forarbeidene fremgår det at adopsjonssamtykke er betinget av at tvangsadopsjon er den beste løsningen for barnet.⁸⁰ Dette også for at alminnelig sannsynlighetsovervekt er tilstrekkelig. Men i både Rt-1997-534 og Rt-2001-14 oppstilles det et krav om at adopsjon med ”relativt stor sikkerhet” må være til barnets beste.⁸¹ Dette noe strengere beviskravet begrunnes med tvangsadopsjonens inngripende karakter. Dette, samt hensynet til barnets beste sentrale rolle, fremhever også Lindboe, når han mener at det kreves mer enn alminnelig sannsynlighetsovervekt.⁸²

Også i den nyeste høyesterettsdommen gjøres det et poeng ut av at adopsjon er et ugjenkallelig tiltak. Deretter konkluderes det med at avgjørelsen må baseres på at det

---

⁷⁶ Rt-2001-14, s. 22.

⁷⁷ Rt-2007-561, avsnitt 50.

⁷⁸ Rt-2015-110, avsnitt 50.

⁷⁹ Jfr. kravet om ”sterke grunner”.

⁸⁰ Innst. O nr. 80 (1991-92) s. 27.

⁸¹ Rt-1997-534, s 539, Rt-2001-14, s. 21.

⁸² Lindboe (2007) s. 183.

”med relativt stor sikkerhet kan sies at det vil være best for barnet å bli adoptert.”⁸³ Det synes med dette klart at alminnelig sannsynlighetsovervekt ikke er tilstrekkelig ved vurderingen av barnets beste i adopsjonsspørsmålet og at ”relativt stor sikkerhet” er det foretrukne beviskrav.

5.2.2. Hva avgjør om tvangsadopsjon er til barnets beste?

5.2.2.1. Tilknytning.

5.2.2.1.1. Biologiske foreldre.

Tvangsadopsjon medfører, i tillegg til et rettslig, også et faktisk brudd mellom barnet og de biologiske foreldrene. Tilknytningen eller eventuell mangel på tilknytning dem imellom, er følgelig et meget sentralt moment i vurderingen av om et slikt brudd bør forekomme. En undersøkelse av den eksisterende tilknytningen vil kunne gi et klarere bilde av barnets reelle situasjon. Det biologiske prinsipp, i form av verdien av tilknytningen til biologiske foreldre, må veies mot hensynet til barnets beste. Utsiktene for fremtidig kontakt er også av betydning. I etterkant av lovfesting av åpen adopsjon i 2010, er fremtidig kontakt kanskje et enda viktigere moment. Det kan nå, med større sikkerhet enn tidligere, skisseres et bilde av fremtidig kontakt mellom barnet og de biologiske foreldrene. Betydningen av samtykke til åpen adopsjon undersøkes i punkt 6, men jeg nevner likevel at det i praksis og forarbeider er uttalt at manglende samtykke til adopsjon ikke skal tale mot tvangsadopsjon.⁸⁴ Dersom det er til barnets beste å opprettholde en viss kontakt med biologiske foreldre, er det imidlertid vanskelig å se for seg at dette ikke vil påvirke vurderingen av hvilket utfall som er til barnets beste.

I Adele-saken, fra 1996, utviser EMD en restriktiv holdning til å kutte alle bånd mellom et barn og dets biologiske familie. Johansen og hennes nyfødte datter ble skilt kun seks dager etter fødsel. Hun søkte etterhvert om samværsrett, men jentas fosterforeldre ønsket adopsjon og fikk medhold. I Strasbourg ble det imidlertid fastslått at jenta ikke skulle ha blitt adoptert bort og den norske stat ble dømt for brudd på EMK art. 8 nr. 1. En ganske direkte konsekvens av denne dommen er et tydeligere fokus på de eksisterende relasjoner og relasjonenes betydning for barnet ved behandling av tvangsadopsjonssaker i norsk rett.

I Rt-2001-14 var forutgående samvær, muligheten for fortsatt samvær og jentas behov for samvær, sentrale momenter i flertallets begrunnelse for å ikke samtykke til tvangsadopsjon. Det hadde vært avviklet to årlige samvær mellom moren og jenta og de hadde hatt kontakt gjennom hele fosterhjemsoppholdet. Tilknytningen dem imellom var ikke sterk, men flertallet konkluderte med at det var viktig at kontakten fortsatte, fordi denne hadde bidratt til positiv utvikling for moren.⁸⁵ Det fokuseres

---

⁸³ Rt-2015-2041, avsnitt 44.

⁸⁴ Rt-2015-110, avsnitt 57.

⁸⁵ Rt-2001-14 s. 23.

usedvanlig lite på hvorvidt kontakten med moren var til jentas beste, utover at det anses som viktig å bli kjent med en mor som har klart å snu en negativ utvikling i sitt eget liv. Her ble også samværsfrekvensen økt. Denne saken viser at det kan være vanskelig å skille mellom foreldrenes tilknytning til barnet og den tilknytningen barnet selv opplever når relasjonens relevans skal undersøkes. Høyesterett legger her, etter min mening, for stor vekt på det biologiske prinsipp. Både barnets og foreldrenes rett til å treffe hverandre er grunnlovs- og konvensjonsbeskyttet, men det kan likevel ikke understrekes nok at målet med vurderingen er å finne den beste løsningen for barnet.

Rt-2007-561 er noe utypisk, med tanke på at den er avsagt etter Adele-saken. Her ble samtykke til adopsjon gitt, men det ble ikke redegjort for tilknytningen mellom gutten og moren. Det ble kun lagt til grunn at fosterforeldrene var positivt innstilt til å fortsette samvær etter adopsjonen. Når relasjonen ikke undersøkes nærmere, er det nok fordi fosterforeldrene fremstår som utelukkende positive til samvær. Betydningen av fremtidige samvær og guttens behov for dette kunne nok med fordel ha vært undersøkt mer. Denne saken ble for øvrig også lagt frem for EMD i 2010⁸⁶ og selv om det ble det lagt lite vekt på guttens relasjon til moren, medførte ikke dette at EMD fant at tvangsadopsjonen var rettsstridig.

Tjomsland påpeker at behovet for kontakt mellom barnet og de biologiske foreldrene ikke nødvendigvis er et argument mot tvangsadopsjon.⁸⁷ Adopsjonen formaliserer relasjonen mellom barnet og adoptivforeldrene og medfører trygghet rundt barnets tilhørighet. Denne sikkerheten kan også gjøre adoptivforeldrene mer åpne for samvær med biologiske foreldre. I Rt-2015-2041, den nyeste høyesterettsdommen om tvangsadopsjon, vurderes jentas relasjon til både den biologiske faren og fosterforeldrene nøye. Jenta hadde hatt negative reaksjoner etter de siste samværene, hvilket var årsaken til at fosterforeldrene ikke samtykket til åpen adopsjon. Det kunne likevel ikke utelukkes at fremtidig samvær ville gagne henne, og hennes mulige behov for fremtidig kontakt med faren var avgjørende for at adopsjonssamtykke ikke ble gitt. Det påpekes at intet taler for at faren vil ”gi opphav til uro og konflikter”⁸⁸ og betydningen av kontakt med biologisk opphav tillegges stor vekt. Videre inviteres det til en ny adopsjonsvurdering når relasjonen mellom jenta og faren er avklart.⁸⁹ Høyesterett er klar på at åpen adopsjon er ønskelig i dette tilfellet.

5.2.2.1.2. Fosterforeldre.

Barna som vurderes tvangsadoptert har tilbragt store deler av livet hos fosterforeldrene. Denne relasjonen vil derfor ofte være den mest grunnleggende i deres liv. Tilknytningen til fosterforeldrene knyttes gjerne opp mot bokstav c, samt varighetskriteriet som følger av bokstav a og er sjeldent viet spesielt mye plass i barnets beste-vurderingen. God tilknytning til fosterforeldrene er en forutsetning for

---

⁸⁶ Aune v. Norway

⁸⁷ Tjomsland, s. 61.

⁸⁸ Rt-2015-2041, avsnitt 51.

⁸⁹ Rt-2015-2041, avsnitt 56.

tvangsadopsjon. Denne relasjonen er fremhevet mer i de tre siste tvangsadopsjonsdommene som er avsagt av Høyesterett, alle er enstemmige. I Rt-2007-561 foretas det en grundig vurdering av den sterke tilknytningen mellom gutten og fosterforeldrene og ved å ta i bruk sakkyndiges uttalelser blir den følelsesmessige og reelle betydningen av tvangsadopsjon satt på spissen. Her konkluderes det, på svært emosjonelt vis, med at samtykke til tvangsadopsjon vil innebære ”å anerkjenne hans fulle rett til å være barn av sine foreldre.”⁹⁰ Et annet eksempel er Rt-2015-110, hvor det trekkes frem at gutten omtaler fosterforeldrene som sine foreldre og at han benytter deres etternavn når noen spør hva han heter.⁹¹

Dersom barnet er plassert i fosterhjemmet som spedbarn er det naturlig at den mest sentrale relasjonen i deres liv vil være den de har til fosterforeldrene. I Raundalen-utvalgets rapport legges utviklingspsykologiske undersøkelser til grunn når det påpekes at barn som er plassert i fosterhjem i mellom 0 til 2 års alder, og som blir i fosterhjemmet i mer enn seks måneder, vil ha sin primære tilknytning til fosterforeldrene.⁹² Dette er også fulgt opp i rettspraksis. I Rt-2015-110 ble den seks år gamle gutten plassert i fosterhjemmet da han kun var et par måneder gammel. Her fremheves det at generelle erfaringer tilsier at barnet, i en slik situasjon, vil ha sin primærtilknytning til fosterforeldrene og at dette også gjør seg gjeldende i dette konkrete tilfellet.⁹³

En viktig nyansering er at god tilknytning til fosterforeldrene ikke nødvendigvis gir ”dårlig” tilknytning til de biologiske foreldrene. I Rt-2015-2041 kommer det frem at jenta har et godt forhold til sin biologiske far, til tross for noen uheldige reaksjoner i etterkant av de siste samværene. Tilknytningen til fosterforeldrene fremstår likevel som meget sterkere og er også den relasjonen som kan tilby jenta nåtidig og fremtidsrettet stabilitet og ro. Når tilknytningen til fosterforeldrene på den ene siden og den biologiske faren på den andre, veies opp mot hverandre, er det til jentas beste å bevare den relasjonen som representerer størst grad av stabilitet. Det konkluderes her med at hensynet til jentas beste taler for adopsjon, nettopp på grunn av den sterke tilknytningen til fosterforeldrene. Kravet om ”sterke grunner” var likevel ikke oppfylt og adopsjonssamtykke ble ikke gitt.

EMK art. 8 beskytter retten til familieliv og trekkes gjerne inn som et sentralt moment i de biologiske foreldrenes argumentasjon mot tvangsadopsjon. Familiebegrepet er i endring og vil nok i dag favne bredere enn det gjorde ved konvensjonens tilblivelse i 1950. EMK legger opp til en dynamisk tolkingsstil og ved tolkningen av ”familie” fokuseres det på det biologiske element, men også det rettslige og det sosiale/følelsesmessige.⁹⁴ Der flere av disse momentene er til stede kan art. 8 også beskytte relasjonen mellom fosterforeldrene og barnet. Dette ble lagt til grunn i *Pini and others v. Romania* i 2004. Også Grunnloven opererer med et relativt

---

⁹⁰ Rt-2007-561, avsnitt 65.

⁹¹ Rt-2015-110, avsnitt 60.

⁹² NOU 2012:5 s.120.

⁹³ Rt-2015-110, avsnitt 62.

⁹⁴ Rytter, s. 143

familiebegrep.⁹⁵ Det har derfor formodningen for seg at § 102 og § 104 i konkrete saker verner relasjonen mellom barn og fosterforeldre. Bestemmelsenes naturlige utgangspunkt vil likevel være den mer ”tradisjonelle” kjernefamilien.

5.2.2.1.3. Søsken.

Relasjonen mellom barns eventuelle biologiske søsken som er bosatt hos biologisk familie, plassert i annet eller samme fosterhjem, eller søskenrelasjoner som oppstår i fosterhjemmet, er med på å forme et barns liv og oppvekst. Det er ofte tale om sterke og betingelsesløse bånd, uten det forpliktende omsorgsaspektet som ligger til grunn for foreldrerelasjoner. Konsekvensen av tvangsadopsjon varierer med de ulike søskenforholdene. Et rettslig søskenforhold blir etablert med søsken i fosterhjemmet, samtidig som de rettslige båndene til biologiske søsken brytes. En tvangsadopsjon vil også medføre ulikhet mellom det adopterte barnet og eventuelle andre fosterbarn i samme hjem. Tilknytningen mellom søsknene og verdien denne har og vil ha for barnet, er sentral i vurderingen. Relasjonen mellom biologiske søsken favnes av begrepet ”familieliv” og er følelig beskyttet av EMK art. 8 og GrL § 102. Hvorvidt også relasjonen til andre barn i fosterhjemmet er beskyttet er mer uklart. Vektleggingen av barnets tilknytning til biologiske søsken, vil på mange måter være sammenfallende med den rettslige betydningen relasjonen til biologiske foreldre tillegges. Relasjonen foreldre-barn vil nok likevel, som hovedregel, oppfattes som overordnet. Søskenrelasjonen skal undersøkes og vektlegges separat, men den rettskildemessige vekten og graden av tilknytning vil bære preg av likhet.

I Rt-2001-14 trekkes jentas relasjon til to eldre brødre og en yngre halvsøster inn i vurderingen. Brødrene bodde i hvert sitt fosterhjem og deres fosterforeldre var venner med jentas fosterforeldre. Barna traff hverandre derfor også utenom de oppsatte samværene. Ingenting tilsa at jenta ikke ville fortsette å treffe sine brødre også etter adopsjonen, men førstvoterende fremhevet at tilknytningen mellom jenta, hennes søsken og deres mor måtte tillegges betydning i helhetsvurderingen.⁹⁶ Her ble det trukket inn at forskjellen i barnas rettsstilling, seg i mellom og ovenfor moren, kunne forstyrre den positive utviklingen i deres felles relasjon. Jentas brødre var ikke på domstidspunktet vurdert adoptert av sine respektive fosterfamilier. Førstvoterende vektla de negative konsekvensene av endring i hennes rettsstilling overfor brødrene og påpekte at en eventuell utvidelse av guttenes samvær med moren kunne få negative konsekvenser for jenta. Søskenforholdet var altså et sentralt moment da det ble konkludert med at det ikke forelå sterke nok grunner for adopsjon.

Gutten i Rt-2007-561 hadde en eldre halvbror. I likhet med relasjonen til moren, ble ikke graden av tilknytning drøftet inngående, fordi det ble lagt til grunn at en viss grad av samvær med både mor og bror ville opprettholdes i etterkant av adopsjonen. Åpen adopsjon er i etterkant av denne dommen lovfestet, men gjelder kun besøkskontakt med biologiske foreldre. Barnets fosterforeldre kan opplyse om samtykke til fremtidig kontakt med søsken, uten at dette vil være rettslig bindende.

---

⁹⁵ Innst. 186 S (2013-2014) s. 31

⁹⁶ Rt-2001-14, s. 24.

Etter bvl § 4-16 2. punktum er barneverntjenesten pålagt å legge til rette for samvær med søsken under omsorgsovertakelsen, så fremt hensynet til barnets beste ikke taler mot. Bestemmelsen gjelder i midlertid ikke i etterkant av adopsjon, med mindre andre søsken er plassert i fosterhjem og de har rett til samvær med sine søsken. Behovet for samvær, uavhengig av biologiske foreldre, vil nok være mest aktuelt i slike situasjoner. Bor søsknene hos de biologiske foreldrene, vil de som oftest være en naturlig del av samværene.

5.2.2.2. Behov for stabilitet og tilhørighet.

Hensynet til stabilitet i hverdagen generelt og familiesituasjonen spesielt, spiller også en rolle ved beslutningstaking i barnevernsretten. Dette er særlig viktig i tvangsadopsjonssaker. Blant annet tok Befring-utvalget opp barns behov for trygge og stabile familierelasjoner i sin redegjørelse for tilstanden til det norske barnevernet.⁹⁷ Av bvl. § 4-1 1. ledd, 2. punktum fremgår det eksplisitt at fokus ”på å gi barnet en stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen” vil være til barnets beste. Stabilitet er spesielt viktig for barn som har vært utsatt for omsorgssvikt, da det bidrar til trygghet og rom for å etablere relasjoner til faste omsorgspersoner. Barn som har vært utsatt for mishandling, eller av andre årsaker er traumatisert som følge av svikt i omsorgen fra sin biologiske familie, kan også ha et særlig behov for avstand fra dem. Tvangsadopsjon vil i slike situasjoner kunne representere et mer endelig brudd enn reduksjon i antall samvær, eller fullstendig opphør av disse. Gutten som ble adoptert i Rt-2007-561 og Aune-saken ble utsatt for alvorlig mishandling av sine biologiske foreldre som spedbarn. I både Høyesterett og EMD legges det stor vekt på hans særlige behov for stabilitet som en følge av mishandlingen.⁹⁸

Sammenlignet med fortsatt fosterhjemsplasing, vil tvangsadopsjon gi en økt grad av stabilitet og trygghet, samt fjerne usikkerhet knyttet til barnets fremtidige omsorgssituasjon. Samtidig er det også helt klart at flertallet av omsorgsovertakelser hverken er ment eller egnet for tvangsadopsjon. Argumentene om tvangsadopsjonens tryggende effekt gjør seg først og fremst gjeldene der barnets situasjon kvalifiserer for en tvangsadopsjonsvurdering og forholdene ligger til rette for dette. I forarbeidene fremheves det at tilknytningen mellom barnet og adoptivforeldrene styrkes og at økt trygghet vil være et resultat av at adopsjon er endelig og varig.⁹⁹ Et annet uttrykk for denne tryggheten er at faren for flytting, som følger med fosterhjemsplasing, opphører. I høyesterettspraksis er dette momenter som stort sett alltid nevnes innledningsvis ved den konkrete skjønnsutøvelsen. Det kan virke som om retten ønsker å forklare hvor ”landet ligger,” før det tas fatt på den mer konkrete vurderingen av adopsjon i enkelttilfellene. Det er for så vidt forståelig, med tanke på at adgangen til tvangsadopsjon i lang tid var ulovfestet.

I Rt-1990-1274, der Høyesterett gav foreldrene medhold i at deres to år gamle sønn ikke skulle adopteres bort, fremheves det at båndene mellom fosterforeldre og barn,

---

⁹⁷ NOU 2000:12, s. 66.

⁹⁸ Rt-2007-561, avsnitt 58 / Aune v. Norway, avsnitt 71.

⁹⁹ NOU 1985: 18, s. 166-167.

generelt sett, vil styrkes ved adopsjon. Videre understrekes det at usikkerhet for fremtiden vil reduseres, men at dette er hensyn som gjør seg gjeldene i alle fosterhjemsforhold. Dette er dermed å anse som generelle momenter, som ikke i seg selv kan tale for adopsjon, med mindre de gjør seg ”gjeldene med særlig styrke” i den konkrete saken, eller det også foreligger andre argumenter for adopsjon.¹⁰⁰ Også i Rt-2001-14 trekkes sakkyndiges uttalelser om at adopterte generelt klarer seg bedre enn fosterbarn, frem. Her poengteres det at ”adopsjon gir barna større grad av tilhørighet og samhørighet i familiesituasjonen, noe som psykologisk og sosialt fremmer deres trygghet.”¹⁰¹

I Rt-2015-110 fokuseres det på at den seks og et halvt år gamle gutten som ble tvangsadoptert, ”er sårbar og har et særlig behov for trygghet, stabilitet og en forutsigbar livssituasjon.”¹⁰² Førstvoterende uttaler eksplisitt at dette er et moment som skal tillegges stor vekt. Sammenholdt viser 2001- og 2015-dommen at barnets behov for stabilitet er et argument som gjør seg gjeldende både generelt og konkret ved vurderingen av om tvangsadopsjon er til barnets beste.

Til tross for at Adele Johansen fikk medhold i EMD i 1996, ble det ikke opprettet kontakt mellom Johansen og datteren. En så omfattende endring i jentas omsorgsbetingelser kunne ha medført alvorlige problemer. Gjenforening ville følgelig ikke vært til jentas beste. Med dette som bakteppe, tok Johansen saken i 2002 på ny til EMD. Saken ble denne gangen avvist. I avvisningsaken fremheves det at jenta har et ”special need for a secure and calm foster family environment.”¹⁰³ Dette er et av de individuelle hovedargumentene for at opprettholdelse av adopsjonen var lovlig og innenfor statens skjønnsmargin.

5.2.2.3. Lengden på fosterhjemsoppholdet.

Lengden på fosterhjemsoppholdet vil ofte være en indikasjon på barnets tilknytning til fosterfamilien. Samtidig er det ingen selvfølge at en langvarig omsorgsovertakelse tilsvarer god tilknytning til fosterfamilien og liten tilknytning til biologisk familie. Lovens sammenheng taler mot at lengden på fosterhjemsforholdet skal være en individuell faktor i barnets beste-vurderingen, fordi ”varig omsorgsovertakelse” er en forutsetning for gjennomføring av tvangsadopsjon, jfr. bvl. § 4-20 1. ledd. Varigheten skal derfor ikke, isolert sett, legges til grunn som et moment i vurderingen av om adopsjon vil være til barnets beste.

I Rt-2001-14 avvises det at varigheten av fosterhjems plasseringen er et individuelt moment i barnets beste-vurderingen.¹⁰⁴ Til tross for dette, fremheves varigheten likevel gjerne i praksis som et uttrykk for stabilitet i omsorgssituasjonen, men da som et argument av generell karakter. I Rt-2007-561 legges det stor vekt på at

---

¹⁰⁰ Rt-1990-1274, s. 1280.

¹⁰¹ Rt-2001-14, s. 22-23.

¹⁰² Rt-2015-110, avsnitt 63.

¹⁰³ Johansen v. Norway (2002) s. 10

¹⁰⁴ Rt-2001-14, s. 23.

fosterhjems plasseringen har vart lenge og er ment å fortsette i lang tid. Det fremheves også at generelle erfaringer taler for at adopsjon er å foretrekke fremfor fortsatt fosterhjems plassering når barnet ikke har en sterk tilknytning til sine biologiske foreldre.¹⁰⁵ Disse generelle erfaringene utdypes ikke utover at de er fremsatt av en av sakens sakkyndige. I og med at en varig omsorgsovertakelse er et lovbestemt inngangsvilkår for tvangsadopsjon, fremstår det som repetitivt når denne faktoren blir avgjørende også i barnets beste vurderingen. Det synes lite heldig å argumentere for anvendelse av barnevernlovens sjeldnest brukte tiltak, ved å påpeke at et av de mer hyppig brukte tiltakene, på generelt grunnlag, ikke er den beste løsningen for barn. Omsorgsovertakelsens varighet kan likevel ikke overses som en faktor i den helhetlige vurderingen av hvordan det vil være best for barnet å vokse opp.

5.2.2.4. Barnets mening.

Barnets rett til å bli hørt er et selvstendig argument og en rettighet for barnet, så vel som et element i barnets beste-vurderingen.¹⁰⁶ Barnets generelle rett til å bli hørt ble grunnlovsfestet i 2014¹⁰⁷ og de mer spesifiserte omstendigheter rundt denne rettigheten i barnevernssaker følger av bvl. § 6-3 1. ledd. Her fremgår det at barn over syv år, samt yngre barn som er i stand til å danne seg egne meninger, skal gis mulighet til å uttale seg før det fattes avgjørelser i saker som angår dem. Det samme fremgår av adopsjonsloven § 6 1. ledd. Barn som har fylt 15 år har partsrettigheter i barnevernssaker¹⁰⁸ og deres mening må følgelig tillegges svært stor betydning. Den generelle aldersgrensen ble satt ned fra 12 til 7 år i 2003. Barna i tvangsadopsjonssakene som var oppe i Høyesterett før denne nedjusteringen var hovedsakelig under tolv år, derfor er det lite fokus på barnets mening i de tidlige dommene. Barnekonvensjonens art.12 forplikter også medlemsstatene til å sørge for at barn fritt får uttrykke sine synspunkter, særlig i anledning rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet. I motsetning til barnevern- og adopsjonsloven har hverken Grunnloven eller Barnekonvensjonen noen nedre aldersgrense, men barnets mening skal tillegges vekt utfra alder og modenhet.¹⁰⁹ De har dermed et bredere utslagsfelt enn adopsjons- og barnevernloven, men fordi syvårs grensen er relativ, er det lite som skiller disse i praksis. Barnets uttalte samtykke er uansett et vilkår for adopsjon, dersom det har fylt tolv år, jfr. adopsjonsloven § 6 2. ledd.

For barn, spesielt yngre barn, kan det være vanskelig å innse konsekvensen av tvangsadopsjon. Fosterhjemmet skal uansett være barnets hjem. Spørsmålet dreier seg dermed først og fremst om hvem som skal utøve foreldreansvaret og om barnet skal være foster- eller adoptivbarn. Samværsfrekvensen i tvangsadopsjonssaker er sjeldent spesielt hyppig, men vil opphøre helt i saker etter § 4-20. Det kan virke mer hensiktsmessig å forsøke å sette barnet inn i de faktiske konsekvensene enn de

---

¹⁰⁵ Rt-2007-561, avsnitt 57.

¹⁰⁶ Bendiksen (2008) s. 378.

¹⁰⁷ Grunnloven § 104 1.ledd 2.punktum.

¹⁰⁸ Barnevernloven § 6-3 2.ledd 1.punktum.

¹⁰⁹ Barnevernloven § 6-3 1.ledd siste punktum og Barnekonvensjonen art.12 1.ledd.

rettslige. Avhengig av dets alder, vil barnet også kunne ha et forhold til de rettslige følgene av tvangsadopsjon, slik som adgang til navneendring og at omsorgs- og bosituasjonen post tvangsadopsjon vil være permanent. De faktiske konsekvensene vil kanskje ikke være like dramatiske ved en åpen adopsjon, men essensen er like fullt at barnet blir et ordinært medlem av sin forhenværende fosterfamilie.

Rt-1990-657 er en av få saker fra før nedjusteringen av aldersgrensen, hvor barnets mening drøftes. Den 14 år gamle gutten uttrykte et ønske om å bli adoptert. Sett hen til hans alder, måtte dette tillegges ”betydelig vekt.”¹¹⁰ Han ville likevel ikke adopteres dersom det skulle bli en for stor følelsesmessig belastning for hans biologiske mor. Dette ble ansett som begrunnet i omsorg for moren og skulle ikke tillegges vekt i adopsjonsavgjørelsen. Her kommer kjernen av barnets mening som et moment i barnets beste-vurderingen frem; det er guttens uttalte meninger om adopsjon som vektlegges. Hans omsorg for moren er uttalelser som han har rett til å bli hørt på, men som ikke nødvendigvis er relevante i vurderingen. I Rt-2007-561, legges det vekt på den 9 år gamle guttens uttalelse om at fosterforeldrene skal få bestemme alt.¹¹¹ Dette tolkes som et ønske om adopsjon. Utover dette drøftes ikke vekten av hans mening, det legges bare til grunn at han ønsker å bli adoptert. I de to nyeste høyesterettsdommene var begge barna omlag seks og et halvt år gamle på domstidspunktet og men deres meninger er hverken fremhevet eller etterspurt. Barna er akkurat i underkant av den lovbestemte syvårsgrensen. Da hverken barnekonvensjonen eller Grl. § 104 har en nedre grense, ville det ikke ha vært noe i veien for at deres mening i alle fall ble etterspurt.

Barnets egne ønsker vektlegges i avvisningsavgjørelsen i den andre runde av saken Adele Johansen mot Norge. Det legges stor vekt på den da tolv år gamle jentas ønsker om å fortsette å bo hos sine adoptivforeldre, at hun ønsker å være en normal jente og at hun vil slippe flere rettsaker. Retten finner det ”completely inappropriate” å skulle flytte henne mot hennes egen vilje¹¹² og setter jentas uttalelser i sentrum av vurderingen. Det er ikke tilstrekkelig sammenlikningsgrunnlag i norske høyesterettsdommer, med tanke på jentas alder og sakens forløp. Basert på de saker som foreligger, kan det likevel ikke spores store avvik i vektingen av barnets mening på nasjonalt og internasjonalt plan.

5.2.2.5. Kulturelle, etniske, religiøse og språklige forhold.

Dersom barnet er plassert i en fosterfamilie med en annen kulturell, etnisk, språklig eller religiøs bakgrunn enn dets biologiske opphav, kan bruddet med biologisk familie virke enda mer fundamentalt. Slike forskjeller kan tilføre enda et fortvilelsesmoment for de biologiske foreldrene og gjøre tvangsadopsjon ekstra smertefullt. Det fremgår av Barnekonvensjonens art. 20 3. ledd at det ved plassering av barn utenfor biologisk familie, skal tas ”tilbørlig hensyn” til behovet for kontinuitet i barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige forhold. Ved inkorporeringen av Barnekonvensjonen

---

¹¹⁰ Rt-1990-657, s. 659

¹¹¹ Rt-2007-561, avsnitt 60.

¹¹² Johansen v. Norway (2002) s. 6.

i 2003, ble bvl. § 4-15 endret og det samme følger nå av denne bestemmelsens første ledd. Der slike forhold gjør seg gjeldende skal de altså inntas i vurderingen av om den konkrete fosterhjemsplassering vil være til det beste for barnet.

Det fremgår av forarbeidene til menneskerettighetsloven at det ikke er meningen at disse hensynene skal tillegges avgjørende vekt, men at de skal inngå som et moment i helhetsvurderingen av hva som er til barnets beste.¹¹³ Det er også slik disse momentene er vektlagt i praksis, selv før inkorporeringen av Barnekonvensjonen. I Rt-1994-805, ble samtykke til tvangsadopsjon av en to år gammel jente av peruansk herkomst, opprettholdt. De biologiske foreldrene ønsket at jenta skulle adopteres av tanten og hennes mann, ivaretagelse av jentas etniske identitet talte for denne løsningen. Her understrekes det at etnisk identitet har ”klar” faglig relevans i adopsjonsvurderingen, men at adoptivforeldrenes personlige egnethet og omsorgsevne er viktigere kriterier enn deres etniske identitet.¹¹⁴ Konsekvensene av manglende opprettholdelse av etnisk tilhørighet vurderes i denne saken grundig. Samtidig skinner det igjennom at det overordnede målet er en situasjon som er til jentas beste.

Forholdene i Rt-2015-110 er noe annerledes enn i 1994-dommen. Den seks år gamle guttens foreldre var filippinske og lagmannsretten la avgjørende vekt på opprettholdelse av hans etniske identitet. Her forelå det samtykke til besøkskontakt og Høyesterett konkluderte raskt med at hensynet til guttens etnisitet ivaretas ved samvær. Dette problematiseres ikke og det vurderes ikke hvilken vekt dette momentet ville ha blitt tillagt dersom det ikke var innført hjemmel for åpen adopsjon. Rettspraksis viser altså at opprettholdelse av etnisk identitet, i tråd med forarbeidene og konvensjonen, regnes som et relevant moment. Hensynet til dette er imidlertid ikke så tungtveiende at det i seg selv kan avgjøre om adopsjon er til barnets beste.

I både Barnekonvensjonen og barnevernloven presiseres det at kultur og etnisitet er momenter som skal tas hensyn til ved plasseringen av barn i fosterhjem. Når det vurderes tvangsadopsjon er barnet allerede plassert og tilknytning til fosterfamilien er etablert. Disse momentene skal derfor ikke tillegges like stor vekt som ved plassering. Likevel er det klart at tvangsadopsjonens endelige karakter fordrer at alle sider ved barnets identitet ivaretas ved vurderingen av hva som er til dets beste. Det er mangel på fosterhjem generelt og på fosterhjem som ikke er tradisjonelt norske, spesielt.¹¹⁵ Uansett om barnet har en annen etnisk, kulturell, religiøs eller språklig tilhørighet enn de aktuelle fosterhjemmene eller ikke, er barneverntjenesten pålagt å vurdere om noen i ”barnets familie eller nære nettverk” er aktuelle fosterhjemskandidater.¹¹⁶ Realiteten er ikke desto mindre at kun 23 % av barna som er plassert i fosterhjem bor hos familie eller nære venner.¹¹⁷

---

¹¹³ Ot.prp.nr.45 (2002-2003) s. 62.

¹¹⁴ Rt-1994-805, s. 812.

¹¹⁵ Høstmølingen, Kjørholt og Sandberg, s. 178.

¹¹⁶ Fosterhjemsforskriften § 4 2. ledd.

¹¹⁷ Bufdir.no/statistikk_og_analyse.

5.3. ”Sterke grunner.”

Et krav om at det må foreligge ”sterke grunner,” også formulert som ”særlig tungtveiende grunner,” supplerer vilkåret om barnets beste.¹¹⁸ Kravet fordrer at de momentene som taler for at adopsjon er til barnets beste, må være så fremtredende at behovet for opprettholdelse av biologiske relasjoner må tilsidesettes. Dette ble lagt til grunn i høyesterettspraksis med hjemmel i 1953-loven § 20, men er imidlertid ikke nevnt eller vurdert som vilkår i forarbeidene til 1992-loven. Kravet er like fullt videreført i rettspraksis etter vedtakelsen av denne loven. Bakgrunnen for kravet er tvangsadopsjonens inngripende karakter og at fylkesnemnda ”kan” og ikke ”skal” samtykke til adopsjon dersom de lovbestemte vilkår er oppfylt.¹¹⁹ Kravet er også fremhevet i Adele-saken, der det ble lagt til grunn at tvangsadopsjon kun skal benyttes som barnevernstiltak dersom det foreligger ”exceptional circumstances.”¹²⁰

Kravet om ”sterke grunner” er altså anvendt både pre og post Adele-saken i norsk rett, men kravets innhold har vært omdiskutert. I Rt-2001-14 drøftes relasjonen mellom kravet i norsk rett og EMDs praksis. Det konkluderes med at kravet til ”sterke grunner” står ved lag, men også at tvangsadopsjon, i lys av Adele-saken, bare bør anvendes i ekstraordinære tilfeller.¹²¹ I avvisningssaken fra 2002 anvendes det ikke et eksplisitt krav om ”exceptional circumstances,” men det fokuseres desto mer på jentas egne ønsker og hennes relasjoner til moren og fosterforeldrene på domstidspunktet. Her var det først og fremst nektelsen av samvær etter adopsjonen det ble fokusert på, fordi tvangsadopsjonen allerede var gjennomført og irreversibel. Et viktig poeng er at jenta var blitt eldre og det var derfor naturlig å legge større vekt på hennes ønsker enn ved første behandling av saken, seks år tidligere. Dette kan være årsaken til at kravet om ”exceptional circumstances” ikke ble inntatt i avvisningssaken. Det er likevel med bakgrunn i avvisningssaken at førstvoterende i Rt-2007-561 reiser tvil om at tvangsadopsjon kun skal anvendes i ”ekstraordinære tilfeller,” som et tillegg til det opprinnelige kravet om ”sterke grunner.” Her utdypes det at situasjonen barn i langvarige fosterhjems plasseringer befinner seg i, uansett vil være av ekstraordinær karakter. Derfor kan det ikke utledes noe mer fra EMDs praksis enn at tvangsadopsjon fordrer ”særlig tungtveiende grunner.”¹²² Rt-2007-561 ble også behandlet av EMD i 2010. Det avgjørende for at det ikke ble konkludert med brudd på EMK art. 8 i denne saken var at tvangsadopsjonen var begrunnet med ”an overriding requirement pertaining to the child's best interests.”¹²³ Synspunktene fra 2007-dommen blir her anerkjent av EMD og den sentrale posisjonen hensynet til barnets beste har i tvangsadopsjonsvurderingen fremheves.

I Rt-2015-2041 er det nettopp kravet om ”særlig tungtveiende grunner” som er sakens kjerne. Både i lagmannsretten og i Høyesterett er det enighet om at adopsjon er til

---

¹¹⁸ Rt-2015-110, avsnitt 44.

¹¹⁹ Barnevernloven § 4-20 1.ledd.

¹²⁰ Johansen v. Norway, avsnitt 78.

¹²¹ Rt-2001-14, s. 21.

¹²² Rt-2007-561, avsnitt 51.

¹²³ Aune v. Norway, avsnitt 66.

barnets beste. På grunn av den uavklarte situasjonen rundt samvær og den, i utgangspunktet, gode tilknytningen mellom far og datter, ble det likevel ikke konstatert særlig tungtveiende grunner for tvangsadopsjon¹²⁴ Her fremheves kravets posisjon og det gis avgjørende betydning i adopsjonsspørsmålet. I både Rt-2015-110 og Rt-2015-2041, fremheves refleksjonene fra 2007-dommen, med referanser til EMDs behandling av saken i 2010. Det synes derfor klart at ”sterke grunner” i dag er en betingelse for tvangsadopsjon, men at det ikke foreligger et tilleggskrav om ekstraordinære omstendigheter.

5.4. Bokstav c.

Det følger av bokstav c at adoptivsøkerne må ha vært fosterforeldre for barnet, samt at de har vist seg skikket til å oppdra barnet som sitt eget. Bestemmelsens krav om at adoptivsøkerne må ha vært fosterforeldre for barnet, er etter sin ordlyd, tilbakeskuende. Likevel er ikke poenget at de må ha vært fosterforeldre for barnet en eller annen gang i løpet av dets oppvekst, men at de er fosterforeldre for barnet når det søkes om tvangsadopsjon. At fosterforholdet bør ha vart en viss tid følger både av ordlyden¹²⁵ og av tiltakets inngripende karakter, men noen konkret tidsgrense kan vanskelig tenkes. Dette fremgår også av forarbeidene hvor det understrekes at lengden på fosterhjemsforholdet bør vurderes konkret.¹²⁶ Et spesifisert tidskrav i lovteksten ble altså forsettlig unngått. Lengden på et fosterhjemsforhold kan nok heller ikke sies å tale i særlig stor grad om kvaliteten på omsorgen som blir gitt. Men det er klart at en viss varighet vil gi barnet muligheten til å slå seg til ro og kjenne seg trygg innenfor fosterfamiliens rammer.

Det er store variasjoner i lengden på fosterhjems plasseringene for barna som søkes tvangsadoptert. Det må også tas med i betraktningen at to år er halve livet til en fireåring, men kun en sjettedel av livet til en tolvåring. Hvor lenge et barn må ha vært hos fosterforeldrene for at forholdet skal ha vart tilstrekkelig lenge vil følgelig variere med barnets alder. Barna i sakene som er fremmet for lagmannsrettene i 2014 og så langt i 2015 hadde, ved lagmannsrettsbehandlingen, bodd i fosterhjemmene i mellom fire og ti år. I de fem høyesterettsdommene som foreligger etter innføringen av 1992-loven,¹²⁷ hadde barna bodd i fosterhjemmene i mellom fem og et halvt år og åtte år på tidspunktet for høyesterettsbehandlingen og gjennomsnittlig tre-fire år da sakene var oppe i fylkesnemnda. Selv om det i to av sakene ikke ble gitt samtykke til tvangsadopsjon, ble varigheten av fosterhjemsforholdet ansett som tilstrekkelig i alle sakene. Noen nedre grense er ikke antydnet i praksis, men det må helt klart avgrenses mot midlertidige plasseringer og kortere opphold.

Videre må adoptivsøkerne ha vist seg egnet til å oppdra barnet som sitt eget. Dette henger tett sammen med konsekvensen av tvangsadopsjonsvedtaket; barnet blir

---

¹²⁴ Rt-2015-2041, avsnitt 56.

¹²⁵ Jfr. ”har vært”.

¹²⁶ Ot.prp.nr.44 (1991-1992) s. 54.

¹²⁷ Rt-1997-534, Rt-2001-14, Rt-2007-561, Rt-2015-110 og Rt-2015-2041.

adoptivsøkernes eget barn. Bendiksen påpeker at meningen med vilkåret nok er at fosterforeldrene har vist at de kan gi barnet omsorg og oppdragelse permanent, uten særlig støtte fra barneverntjenesten og med fullt ansvar.¹²⁸ Fosterforeldrene vil ha vært barnets nærmeste omsorgspersoner over flere år, hvilket bør gi tilstrekkelig tid og mulighet til å utvise den grad av omsorg som forventes i mer ordinære familiekonstellasjoner. Dessuten er adopsjon først og fremst et alternativ der barnets biologiske foreldre kun har en begrenset og regulert rolle i barnets liv. Vilrådets innhold er ikke kommet på spissen i praksis, men det slås gjerne raskt fast. I Rt-2007-561 konkluderes det eksempelvis raskt med at fosterforeldrene er skikket og førstvoterende slutter seg til sakkyndiguttalelser om at fosterforeldrene elsker gutten ”som sin egen.”¹²⁹

At fosterforeldrene har vist seg skikket til å oppdra barnet som sitt eget, gir ingen garanti for at omsorgen er god. Uten vilkåret om at tvangsadopsjon kun skal vedtas dersom det er til barnets beste, ville bokstav c ha gitt en for generell adgang til adopsjon. Dette viser både sammenhengen mellom vilkårene for tvangsadopsjon, så vel som deres ulike funksjoner. Det avgjørende er at fosterforeldrene gir, og vil fortsette å gi, barnet den omsorgen det har behov for. God omsorg er dermed en selvfølgelig forutsetning for tvangsadopsjon.

5.5. Bokstav d.

Det neste vilkåret for tvangsadopsjon er at vilkårene for adopsjon etter adopsjonsloven må være til stede. Bokstav d ble innført ved lov 17 juni 2005 nr. 65. Før 2005 måtte avgjørelsen om å innvilge adopsjon fattes etter adopsjonsloven. Dette vilkåret ble først og fremst innført for å forenkle saksbehandlingen og korte ned tiden for adopsjonsprosessen.¹³⁰ Det er nå opp til fylkesnemnda å vurdere om vilkårene for adopsjon er oppfylt etter adopsjonsloven, så vel som bvl. § 4-20 3. ledd a-c. Adopsjonsvurderingene etter adopsjonsloven og barnevernloven er, på mange sentrale punkter, sammenfallende og at begge vurderingene foretas av fylkesnemnda medfører bortfall av unødvendig og tidkrevende dobbeltbehandling.

De grunnleggende vilkår for adopsjon etter adopsjonsloven innebærer blant annet en vurdering av om adopsjon vil være til barnets beste.¹³¹ Det må også undersøkes hvorvidt fosterforeldrene oppfyller den nedre grensen på 25 år for å adoptere¹³² og fastslås at fosterforeldrene ønsker å adoptere sammen, dersom de er gift eller samboende.¹³³ Videre må fylkesnemnda også undersøke om de nødvendige samtykker og uttalelser etter adopsjonsloven § 6 og 7 foreligger. Etter § 6 kommer det frem at barnets mening skal tillegges vekt utfra dets alder og modenhet og at barn over 12 år må samtykke til adopsjon. Vilådrene etter adopsjonsloven vil sjeldent være tvistens

---

¹²⁸ Bendiksen (2008) s. 323.

¹²⁹ Rt-2007-561, avsnitt 44.

¹³⁰ Ot.prp.nr. 64 (2004–2005) s. 35.

¹³¹ Adopsjonsloven § 2.

¹³² Adopsjonsloven § 3.

¹³³ Adopsjonsloven § 5.

kjerne ved en eventuell domstolsprøving. Dette fremgår også av forarbeidene, hvor det påpekes at det i slike tilfeller nok vil være de ”vanskelige vurderingene etter barnevernloven” som står i fokus.¹³⁴

6. Åpen adopsjon.

I 2010 ble det, ved tilføyelsen av bvl. § 4-20 a, gitt adgang til åpen adopsjon. Samvær etter tvangsadopsjon skal kun vurderes dersom en av partene fremmer krav om det og er betinget av adoptivforeldrenes samtykke.¹³⁵ De biologiske foreldrene eller barneverntjenesten kan altså kreve åpen adopsjon, men foster-, nå adoptivforeldrene, kan motsette seg dette. Adoptivforeldrene er ikke part i selve tvangsadopsjonssaken, men gis her rett til å forme sakens utfall. Åpen adopsjon er betinget av at fylkesnemnda finner at besøkskontakt vil være til barnets beste.¹³⁶ Videre må det presiseres at det er tale om en ”begrenset besøkskontakt” og at det er opp til fylkesnemnda å fastsette omfanget av kontakten.¹³⁷ Bestemmelsens ordlyd legger altså ikke opp til utbredt kontakt etter adopsjonen. Dette kommer også frem i forarbeidene.¹³⁸ Hyppige samvær vil nok uansett sjelden forekomme i saker der tvangsadopsjon er aktuelt. Åpen adopsjon må med dette regnes som unntak, og ikke en ny hovedregel på tvangsadopsjonsfronten. I lys av dette er det interessant å se at det i 2014 ble gitt medhold i 100 % av sakene der åpen adopsjon ble anført.¹³⁹ Denne medholdsfrekvensen kan tale for at bruken av åpen adopsjon ikke er så unntakspreget som intendert.

I Aune-saken presiseres det at en adopsjon med besøkskontakt fortsatt vil innebære et meget stort inngrep, men at det likevel kan være en forskjell i inngrepsstyrke, sammenliknet med ordinær tvangsadopsjon. Fordi fosterforeldrene garanterte at det ville fortsette å være kontakt mellom gutten og moren også etter adopsjonen, ville ikke inngrepet ”prevent the applicant from continuing to have a personal relationship with A and did not result in 'cutting him off from his roots' with respect to contact with his biological mother”¹⁴⁰ i denne saken. Denne opprettholdelsen av kontakt mellom mor og sønn medførte at morens rett til familieliv etter EMK art. 8 ikke var krenket. Men det er, som kjent, ingen automatikk i at adopsjoner uten besøkskontakt vil innebære et brudd på art. 8, jfr. Adele-saken.

---

¹³⁴ Ot.prp.nr.64 (2004 – 2005) s. 40.

¹³⁵ Barnevernloven § 4-20 a 1.ledd 2.punktum.

¹³⁶ Barnevernloven § 4-20a 1.ledd, 3.punktum.

¹³⁷ Barnevernloven § 4-20a 1.ledd, 3. og 4.punktum.

¹³⁸ Prop. 7 L (2009-2010) s. 26.

¹³⁹ Tall fra fylkesnemnda.

¹⁴⁰ Aune v. Norway, avsnitt 78.

6.1. Inngrepsterskelen for åpen adopsjon.

Det biologiske prinsipp og mangelen på fortsatt kontakt med biologiske foreldre som en konsekvens av adopsjonen, er svært ofte kronargumentet mot adopsjon. I den første dommen som ble avsagt med hjemmel i bvl. § 4-20 ble det, av både først- og annenvoterende, etterspurt en lovfesting av adgangen til åpen adopsjon.¹⁴¹ I denne dommen er det nettopp konsekvensen av manglende samvær med biologisk mor som er avgjørende for at adopsjon ikke er til de to guttenes beste. For øvrig er det i praksis pre 2010, ofte tillagt stor vekt at fosterforeldrene stiller seg positive til fortsatt samvær i saker der det gis adopsjonssamtykke.¹⁴² Det kan følgelig ikke overses at utsiktene til fortsatt samvær påvirket terskelen for adopsjonssamtykke i rettspraksis forut for lovfestingen.

Likevel presiseres det nå i rettspraksis og i forarbeider, at terskelen for tvangsadopsjon er uendret i etterkant av åpen adopsjons inntog i norsk rett. Rt-2015-110 er den første høyesterettsdommen som er avsagt med hjemmel i § 4-20 a og her understreker førstvoterende at innføring av hjemlet besøkskontakt ”ikke har senket den høye terskelen for adopsjon.”¹⁴³ Han presiserer imidlertid at besøkskontakt kan medføre at hensynene mot adopsjon tillegges mindre vekt. Det vises også til Aunedommen, hvor det oppfordres til lovfesting av åpen adopsjon. Etter EMDs syn vil en slik lovfesting kunne veie opp for de interesser som taler mot adopsjon.¹⁴⁴ Samtykke til åpen adopsjon skal dermed ikke senke terskelen for tvangsadopsjon, men enkelte argumenter mot adopsjon vil få en svakere stilling, der åpen adopsjon er aktuelt. Behov for samvær med biologisk familie er ett av momentene i barnets bestevurderingen og dette vil kunne tillegges mindre vekt i tvangsadopsjonsvurderingen, dersom det fastsettes besøkskontakt etter § 4-20 a.

I Rt-2015-2041 behandles ikke åpen adopsjon, fordi fosterforeldrene ikke samtykker. Selv om samvær på domstidspunktet ikke vil være til jentas beste, er det nettopp muligheten for samvær senere som gjør at Høyesterett ikke samtykker til tvangsadopsjon. Til tross for at det fastslås at adopsjon vil være til jentas beste, medfører det eventuelle, fremtidige behovet for samvær at det ikke foreligger ”sterke grunner” for adopsjon.¹⁴⁵ Motsetningsvis ville fosterforeldrenes samtykke til besøkskontakt ha medført adopsjonssamtykke. Deres manglende samtykke påvirker utfallet av saken, men har også en reell innflytelse på terskelen for inngrepet. Uten at det fremgår eksplisitt av de to høyesterettsdommene som er avsagt etter lovfestingen av åpen adopsjon, er nok poenget at åpen adopsjon ikke endrer kravet om ”sterke grunner” og den terskelen dette vilkåret representerer. Likevel fremstår den manglende koblingen mellom selve adopsjonsvurderingen og åpen adopsjon som noe underlig. Argumentene som kan tillegges mindre vekt, er likefullt en del av selve adopsjonsvurderingen og er derfor med på å fastsette terskelen for adopsjonssamtykke

---

¹⁴¹ Rt-1997-534, s. 540 og 542.

¹⁴² Se eksempelvis Rt-1991-557, s. 563.

¹⁴³ Rt-2015-110, avsnitt 57.

¹⁴⁴ Aune v. Norway, avsnitt 78.

¹⁴⁵ Rt-2015-2041, avsnitt 56.

i den konkrete saken. Selv om det er klart at terskelen, objektivt sett, er høy, er det individuelle forhold som avgjør hva som må til for å passere denne terskelen i hver enkelt sak. Åpen adopsjon medfører jo at de faktiske båndene mellom den biologiske familien og barnet ikke brytes fullstendig og tiltakets inngripende karakter mildnes følgelig noe. Det virker derfor usynkronisert at ikke den høye terskelen som ligger til grunn for inngrepet også skal mildnes tilsvarende.

Noe av årsaken til at terskelen ikke er senket for åpen adopsjon, kan nok spores tilbake til det faktum at besøkskontakten ikke kan tvangsfullbyrdes. Av forarbeidene fremgår det at tvangsmulkt ved unngått samvær er den eneste reelle reaksjonen og at tvangsmidler utover dette vil kunne medføre en for stor påkjenning for barnet.¹⁴⁶ Dette er i tråd med barnelovens bestemmelse om tvangsfullbyrdelse av samvær.¹⁴⁷ Å ta i bruk andre tvangsmidler vil lett virke mer skadelig for barnet enn effektiviserende. Dersom det foreligger tvil om samværene vil bli fulgt opp, vil det nok være vanskelig å konkludere med at åpen adopsjon er til barnets beste. At besøkskontakten ikke kan tvangsfullbyrdes er derfor et moment som, implisitt, gjør seg gjeldende ved vurderingen av om åpen adopsjon er til barnets beste. Når det er fastslått at enkelte argumenters vekt stiller seg annerledes ved vurderingen av åpen adopsjon, er det kanskje ikke ansett som nødvendig å endre den høye terskelen for adopsjon. Tvangsadopsjon er dessuten et tiltak som er intendert for sjelden bruk og en uttalt lavere terskel kunne ha medført en økning. Loven er likevel såpass klar at en storm av nye saker, dersom en noe lavere terskel legges til grunn, er et lite sannsynlig scenario.

7. Avslutning.

Den biologiske familien som enhet står sterkt, selv om familiebegrepet i dag, både nasjonalt og internasjonalt, går en mer relativ fremtid i møte. Realiteten er likevel at noen barn befinner seg i situasjoner som fordrer avstand fra biologisk familie, for at de skal kunne leve sitt liv på best mulige premisser. På den ene siden av tvangsadopsjon finner vi en anerkjennelse av et barns ”fulle rett til å være barn av sine foreldre” og en endelig lovnad om en mer konfliktfri fremtid.¹⁴⁸ På den annen side kan tvangsadopsjon representere et menneskerettighetsbrudd og medføre tilnærmet uopprettelige skader i allerede hardt prøvde liv. Det er fylkesnemndas og rettens oppgave å sørge for at det siste alternativet ikke forekommer. Tanken om at barn må gis de beste vilkår for en god og trygg oppvekst, skal være grunnpilaren i et hvert tiltak som angår barn. Denne gjennomgangen viser at barnets beste er et mangfoldig hensyn, med et bredt utslagsfelt, som i enda større grad er rotfestet ved fjorårets grunnlovsfesting. Enhver vurdering av om tvangsadopsjon er til barnets beste må foretas konkret. Generelle momenter kan inntas i vurderingen, men skal ikke, alene, være avgjørende. Det er først når kombinasjonen av individuelle og generelle

---

¹⁴⁶ Prop.7 L (2009-2010) s. 18.

¹⁴⁷ Barneloven § 65, jfr. lov nr. 86/1992 om tvangsfullbyrdelse § 13-14.

¹⁴⁸ Rt-2007-561, avsnitt 65.

momenter som gjør seg gjeldende i den konkrete saken, er særlig tungtveiende, at det kan gis samtykke til tvangsadopsjon.

Tvangsadopsjon vil i enkelte tilfeller kunne gi barn de beste forutsetninger og innførselen av åpen adopsjon, kan resultere i flere vellykkede adopsjoner. Overgangen fra fosterbarn til adoptivbarn vil kunne bli mer sømløs og bruddet med biologisk familie kan fremstå som mindre dramatisk, for både biologiske foreldre og barnet selv. Åpen adopsjon er således med på å ivareta et bredere aspekt av hensynet til barnets beste. Besøkskontakt kan lette avgjørelsen om samtykke til adopsjon, men i praksis hevdes det at åpen adopsjon har samme høye terskel som ordinær tvangsadopsjon. Etter min mening er dette en sannhet med modifikasjoner. Praksis viser også at åpen adopsjon er hyppigere anvendt enn lovgivers opprinnelige intensjon. Tvangsadopsjon og åpen adopsjon er meget inngripende tiltak og grundig saksbehandling er en selvfølge. Det kan virke problematisk at et så skjønnsmessig vilkår som hensynet til barnets beste, er det sentrale vilkåret for samtykke til barnevernlovens mest inngripende tiltak. Jeg kan likevel ikke se at en annen løsning vil kunne favne de ulike tvangsadopsjonssakene på en tilfredsstillende måte. Mye er dessuten reddet ved det relativt høye beviskravet og inngrepsterskelen som legges til grunn.

8. Kilder.

8.1. Litteraturliste.

- Bendiksen, Lena Renate L., *Adopsjon som barneverntiltak – hva nå?*, Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål nr. 3 2007, s. 211 - (FAB-2007-211)
- Bendiksen, Lena Renate L., *Barn i langvarige fosterhjems plasseringer – foreldreansvar og adopsjon*, 2008, Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.
- Clausen, Sten-Erik og Kristofersen, Lars B., *Barnevernsklienter i Norge 1990-2005 en longitudinell studie*, NOVA rapport nr. 3/2008.
- Høstmælingen, Njål, Kjørholt, Elin Saga og Sandberg, Kirsten, *Barnekonvensjonen, Barns rettigheter i Norge*, 2. utgave, 2012, Oslo: Universitetsforlaget.
- Lindboe, Knut, *Om beviskravet i barnevernsaker*, Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål nr. 3 2007 s. 177, Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Lindboe, Knut, *Barnevernloven*, 7. utgave, 2011, Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Lindboe, Knut, *Barnevernrett*, 6. utgave, 2012, Oslo: Universitetsforlaget.
- Rytter, Jens Elo, *Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – og dansk ret*, 2. utgave, 2006, København: Forlaget Thomson.
- Sandberg, Kirsten, *Tilbakeføring av barn etter omsorgsovertakelse*, 2003, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Sandberg, Kirsten, *Inkorporering av FNs barnekonvensjon i norsk rett*, i Kritisk Juss 2004 nr. 4 s. 316-329.
- Tjomsland, Steinar, *Barnevern og omsorgsovertakelse*, 2. Utgave, 2003, Oslo: Kommuneforlaget.
- http://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Barn_og_unge_med_tiltak_fra_barnevernet/Barn_og_unge_plassert_utenfor_hjemmet/
- Brev fra Barne- og familiedepartementet av 12. Desember 2003.

- Rundskriv fra Barne- og likestillingsdepartementet, 2006-01-05, Q-2006-9001.
- Administrativ rapport fra fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker, om barnevernloven § 4-20, 2012.
- Administrativ rapport fra fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker, om barnevernloven § 4-20 a, 2012.
- Administrativ rapport fra fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker, om barnevernloven § 4-20, 2013.
- Administrativ rapport fra fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker, om barnevernloven § 4-20 a, 2013.
- Administrativ rapport fra fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker, om barnevernloven § 4-20, 2014.
- Administrativ rapport fra fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker, om barnevernloven § 4-20 a, 2014.

8.2. For- og etterarbeider.

- Ot.prp. nr. 44 (1991-1992)
- Ot.prp. nr. 45 (2002-2003)
- Ot.prp. nr. 64 (2004-2005)
- Ot.prp. nr. 69 (2008-2009)
- Prop. 7 L (2009-2010)
- Innst. O nr. 80 (1991-1992)
- Innst. 186 S (2013-2014)
- NOU 1985:18
- NOU 2000:12
- NOU 2012:5

8.3.1. Rettspraksis.

8.3.1. Høyesterettsavgjørelser.

- Rt. 1982 s. 756
- Rt. 1982 s. 1687
- Rt. 1985 s. 344
- Rt. 1987 s. 578
- Rt. 1990 s. 657
- Rt. 1990 s. 946
- Rt. 1990 s. 1274
- Rt. 1991 s. 557
- Rt. 1992 s. 306
- Rt. 1994 s. 805
- Rt. 1954 s. 1545
- Rt. 1995 s. 85
- Rt. 1997 s. 534
- Rt. 2001 s. 14
- Rt. 2007 s. 561
- Rt. 2012 s. 667
- Rt. 2012 s. 1832
- Rt. 2015 s. 110
- Rt. 2015 s. 2041

8.3.2 Avgjørelser fra EMD

- Sunday Times v. the United Kingdom, 26.04.1979, EMD-1974-6538
- Johansen v. Norway, 07.08.1996, EMD-1990-17383.
- Johansen v. Norway, 10.10.2002, EMD-2002-12750.
- Pini and others v. Romania, 22.06.2004, EMD-2001-78028 / EMD-2001-78030.
- Aune v. Norway, 28.10.2010, EMD-2007-52502.